

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra

Brigitos Bėrontaitės,

V kurso, finansų ir
mokesčių teisės šakos
studentės

Magistro baigiamasis darbas

Kriptoturto paslaugų teikėjų teisinis reguliavimas

Legal regulation of crypto-asset service providers

Vadovas: Dr. Vitas Vasiliauskas

Recenzentas: vyr. lekt. Dr. Povilas Gruodis

Vilnius

2025

ANOTACIJA

Šis magistrinis darbas nagrinėja kriptoturto paslaugų teikėjų teisinio reguliavimo problematiką pagal 2023 m. gegužės 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2023/1114 dėl kriptoturto rinkų. Pagrindinis dėmesys skiriamas reglamento nuostatų analizei, pereinamojo laikotarpio teisinėms praktikoms bei jų įgyvendinimui Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos valstybių teisinėse sistemose. Darbe taip pat aptariamos licencijavimo procedūros, praktiniai iššūkiai ir galimi teisiniai sprendimai, siekiant užtikrinti veiksmingą reglamento įgyvendinimą.

Pagrindiniai žodžiai:

Kriptoturto rinkos, CASP, MiCAR, licencija, reguliavimas.

ANNOTATION

This master's thesis examines the legal regulation of the crypto-asset service providers based on Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on markets in crypto-assets. The main focus is on the analysis of the regulation's provisions, transitional legal practices, and their implementation in Lithuania and other European Union member states' legal systems. The thesis also discusses licensing procedures, practical challenges, and possible legal solutions to ensure the effective implementation of the regulation.

Key words:

Markets in crypto-assets, crypto-asset service providers, MiCAR, license, regulation.

TURINYS

TRUMPINIŲ SĄRAŠAS.....	4
IVADAS	5
1. Kriptoturto paslaugų teikėjų samprata MiCAR reguliavime	8
1.1 Kriptoturto paslaugų teikėjų sąvoka MiCAR reguliavime	8
1.2 Kriptoturto paslaugų teikėjams taikomi reikalavimai ir principai	9
2. Pereinamasis laikotarpis kriptoturto paslaugų teikėjų teisiniame reguliavime	20
2.1 Pereinamojo laikotarpio reguliavimo ypatumai pagal MiCAR	20
2.2 Kriptoturto paslaugų teikėjų reguliavimo pereinamasis laikotarpis Lietuvoje	21
2.3 Kriptoturto paslaugų teikėjų reguliavimo pereinamasis laikotarpis kitose Europos Sąjungos valstybėse	22
3. Kriptoturto paslaugų teikėjų teisinis reguliavimas ir praktikos	25
3.1 Kriptoturto paslaugų teikėjų teisinis reguliavimas ir praktikos Lietuvoje	25
3.2 Kriptoturto paslaugų teikėjų teisinio reguliavimas ir praktikos kitose Europos Sąjungos valstybėse, MiCAR įtaka pasaulyje	34
4. Pagrindiniai MiCAR reguliavimo įgyvendinimo iššūkiai kriptoturto paslaugų teikėjams	38
IŠVADOS.....	41
LITERATŪROS SĄRAŠAS	42
SANTRAUKA	51
SUMMARY	52

TRUMPINIŲ SĄRAŠAS

MiCAR – 2023 m. gegužės 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2023/1114 dėl kriptoturto rinkų, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1093/2010 bei (ES) Nr. 1095/2010 ir direktyvos 2013/36/ES bei (ES) 2019/1937.

CASP – kriptoturto paslaugų teikėjas.

KRI – Lietuvos Respublikos kriptotorto rinkų įstatymas.

VASP – virtualūs turto paslaugų teikėjai.

DASP – skaitmeninio turto paslaugų teikėjai.

IVADAS

Nagrinėjamos temos aktualumas. Kriptoturto sektorius yra vienas sparčiausiai augančių ir dinamiškiausių finansų rinkos segmentų. Ši sritis suteikia naujų galimybių finansinėms inovacijoms, tačiau taip pat kelia reikšmingų rizikų, tokių kaip investuotojų apsaugos problemos, rinkos manipuliacijos, pinigų plovimas ir terorizmo finansavimas. Dabartiniame kontekste Europos Sąjunga žengė svarbų žingsnį šių iššūkių sprendimo link, priimdama 2023 m. gegužės 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2023/1114 dėl kriptoturto rinkų MiCAR, pirmą išsamų teisės aktą, reglamentuojantį kriptoturto rinką visose Europos Sąjungos valstybėse narėse.

MiCAR įveda vienodą reguliavimo pagrindą ir apibrėžia CASP (angl. *Crypto-asset Service Provider*) veiklos reikalavimus, siekia užtikrinti teisinį aiškumą, kuris yra būtinas stabiliai rinkai. MiCAR įgyvendinimas nėra paprastas procesas. Pereinamasis laikotarpis iki reglamento „veikimo“ kelia daug praktinių ir teisinių iššūkių, ypač atsižvelgiant į įvairių valstybių narių skirtingas reguliavimo tradicijas ir galimybes prisitaikyti prie naujų reikalavimų. Vertinant pereinamuosius laikotarpius Europos Sąjungos valstybėse pasirenkama Vokietija, Nyderlandai ir Lenkija. Šios valstybės pasirenkamos dėl jų pasirinktų skirtingų pereinamųjų laikotarpių.

Lietuvoje, kaip ir kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse, MiCAR įgyvendinimas reikalauja peržiūrėti ir koreguoti nacionalinius teisės aktus. Ypač aktualūs klausimai susiję su:

- CASP licencijavimo procedūrų suderinimu su MiCAR nuostatomis.
- Techninių ir teisinių reikalavimų įgyvendinimu pereinamuoju MiCAR laikotarpiu.
- Praktiniais iššūkiais, tokiais kaip priežiūros institucijų pasirengimas vykdyti MiCAR priežiūrą ir rinkos dalyvių adaptacija prie naujų taisyklių.

Vertinant CASP reguliavimo aspektus ir praktikas Europos Sąjungos valstybėse narėse yra pasirenkamos Estija bei Prancūzija. Estija šiam palyginimui reikšminga analizuoti, norint nustatyti, kokią praktiką taiko Lietuvos kaimynė. Prancūzija pasirenkama dėl išankstinės CASP reguliavimo praktikos kūrimo. Atsižvelgiant į tai, kad Jungtinė Karalystė taip pat buvo Europos Sąjungos narė bei nenutolsta nuo Europos Sąjungos reguliavimo naujovių, svarbu vertinti ir šios valstybės CASP reguliavimo praktiką. Atsižvelgiant į tai, kad 2024 m. pabaigoje Azijoje kriptoturto turėtojų buvo virš 320 milijonų, o Korėjos Respublikoje kriptoturtu naudojasi beveik trečdalis šalies gyventojų,

reikšminga analizuoti, ar MiCAR padarė kokios nors įtakos Korėjos Respublikos CASP reguliavimui.

MiCAR nuostatos reikalauja didesnio CASP skaidrumo, taikant griežtesnes rizikos valdymo ir atskaitomybės priemones. Tokie reikalavimai turi ne tik teisinę, bet ir ekonominę reikšmę – efektyvus reglamento įgyvendinimas gali paskatinti užsienio investicijas, didinti rinkos patikimumą bei inovacijų plėtrą.

Tačiau, norint pasiekti šiuos tikslus, būtina identifikuoti galimas reguliavimo spragas ir praktinius iššūkius. Darbe siekiama ne tik įvertinti dabartinę situaciją, bet ir pateikti rekomendacijas, kaip tobulinti MiCAR įgyvendinimo procesą, užtikrinant balansą tarp efektyvios rinkos priežiūros ir inovacijų skatinimo.

Darbo tikslas: Išanalizuoti CASP taikomus keliamus reikalavimus MiCAR, šio reguliavimo problematiką, iššūkius bei įgyvendinimo „sėkmę“ skirtingose Europos Sąjungos valstybėse.

Darbo uždaviniai:

1. Išnagrinėti pagrindinius CASP taikomo MiCAR reguliavimo principus ir reikalavimus.
2. Analizuoti pereinamojo laikotarpio CASP teisinio reguliavimo aspektus kitose (kai kuriuose) Europos Sąjungos valstybėse narėse bei Lietuvoje.
3. Išnagrinėti MiCAR įtaką (kai kurioms) trečiosioms šalims bei galiojančio CASP teisinio reguliavimo aspektus ir praktikas (kai kurių) Europos Sąjungos valstybėse narėse, bei Lietuvoje.
4. Identifikuoti pagrindinius teisinius iššūkius, su kuriais susiduria CASP Lietuvoje, įgyvendinant CASP teisinio reguliavimo nuostatas.

Darbo objektas: CASP teisinis reguliavimas pagal MiCAR.

Darbe taikomi metodai: Šiame darbe naudojami teleologinis, sisteminis, lingvistinis, lyginamasis metodai. Teleologinis metodas skirtas teisės aktų normų aiškinimui, nagrinėjami Europos Sąjungos, nacionaliniai, pasirinktų Europos Sąjungos valstybių narių teisės aktų tikslai ir poveikiai CASP reguliavimui. Sisteminis metodas skirtas aiškinti aktualias Europos Sąjungos, Lietuvos bei pasirinktų Europos Sąjungos valstybių narių teisės normas. Lingvistinis metodas padeda suprasti MiCAR bei kitų reikšmingų teisės aktų nuostatas ir jų praktinį taikymą Lietuvoje ir pasirinktose Europos

Sąjungos valstybėse narėse. Lyginamasis metodas skirtas palyginti ir įvertinti Lietuvos reguliavimą, lyginant jį su pasirinktomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis.

Darbo originalumas: Šis magistro darbas išsiskiria tuo, kad jis apjungia teorinę analizę su praktiniais MiCAR įgyvendinimo iššūkiais, ypatingą dėmesį skiriant Lietuvos specifikai. Šiame darbe visas dėmesys skiriamas tik vienam iš MiCAR reguliuojamam subjektui – CASP. Šis darbas yra rašomas MiCAR galiojimo metu, todėl tai pirmasis darbas galintis faktiškai vertinti kitų (kai kurių) Europos Sąjungos valstybių narių praktikas bei vertinti Lietuvos išleistus teisės aktus CASP reguliavimui.

Svarbiausi šaltiniai: Šiame magistro darbe daugiausia dėmesio skiriama MiCAR, Lietuvos bei pasirinktų Europos Sąjungos valstybių narių teisės aktams, kurie yra skirti CASP reguliavimui. Taip pat, šiame magistro naudojamos Europos Sąjungos bei Lietuvos institucijų išleistoms rekomendacijoms, išaiškinimams bei gairėms. Norint geriausiai suprasti CASP rinkai kylančias problemas ir neaiškumus, daug dėmesio skiriama moksliniams bei kitiems CASP skirties straipsniams.

1. Kriptoturto paslaugų teikėjų samprata MiCAR reguliavime

1.1 Kriptoturto paslaugų teikėjų sąvoka MiCAR reguliavime

Finansų rinkoms keičiantis atsirado poreikis naujiems teisės aktams. Viena pagrindinių finansų rinkos naujovių šiomis dienomis yra kriptoturtas. Taigi, dar 2020 m. rugsėjį Europos Sąjungos Komisija pateikė kriptoturto reguliavimo teisės akto pasiūlymą. Praėjus beveik trims metams po pasiūlymo pateikimo, 2023 m. birželį, oficialiame Europos leidinyje paskelbtas kriptoturto reguliavimo reglamentas – 2023 m. gegužės 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2023/1114 dėl kriptoturto rinkų, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1093/2010 bei (ES) Nr. 1095/2010 ir direktyvos 2013/36/ES bei (ES) 2019/1937. MiCAR tikslas – sukurti vienodus reglamentavimo principus kriptoturto emitentams, kurie iki šiol nebuvo apimti kitų Europos Sąjungos finansinių paslaugų teisės aktų, taip pat paslaugų teikėjams, susijusiems su kriptoturtu (CASP). Analizuojant plačiau – MiCAR tikslas yra suvienodinti veiklos reikalavimus, skatinti inovacijas, bet svarbiausia užduotis yra išlaikyti finansinį stabilumą ir apsaugoti vartotojus.

Norint teisingai bei tinkamai suprasti MiCAR teisinio reguliavimo esmę, pirmiausia, būtina išnagrinėti kriptoturto sąvoka. MiCAR 3 straipsnyje nustatyta, kad „Kriptoturtas – skaitmeninė vertės arba teisės išraiška, kurią galima perleisti ir laikyti elektroniniu būdu naudojant paskirstytojo registro ar panašią technologiją“ (Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2023/1114 dėl kriptoturto ..., 2023). Ši sąvoka savaime ir suponuoja MiCAR reguliavimo išskirtinumą – kriptoturtas nėra fizinis. Taigi, kriptoturtas gali būti tik virtualus, t.y. jo tiesiogiai, kaip grynųjų pinigų, negalima įsidėti į piniginę, taupyklę ar panašiai. Būtent dėl šios priežasties bei galimų didelių kriptoturto spektrų, MiCAR reguliavimas apima keturis subjektus. MiCAR išskiriami šie subjektai: 1) su turtu susietų žetonų emitentai; 2) elektroninių pinigų žetonų emitentai; 3) kito kriptoturto emitentai; 4) CASP. Galima sakyti, kad pirmus 3 subjektus apjungia ketvirtasis subjektas, teikiantis kriptoturto paslaugas. CASP reguliavimo ypatingumas taip pat svarbus visai finansų rinkai, kadangi šie subjektai yra artimiausi visuomenės kasdieniniai veiklai. Pavyzdžiui, asmuo, norintis gauti konsultaciją dėl kriptoturto, iki MiCAR reguliavimo galėjo kreiptis į bet kuriuos asmenis, tačiau po MiCAR reguliavimo įsigaliojimo dėl šių konsultacijų asmuo gali kreiptis tik į CASP.

Nagrinėjant CASP ypatumus, būtina nagrinėti ir CASP sąvoką. Pagal MiCAR 3 straipsnį „Kriptoturto paslaugų teikėjas – juridinis asmuo arba kita įmonė, kurių darbas ar

verslo veikla yra profesionalus vienos ar daugiau kriptoturto paslaugų teikimas klientams ir kuriems leidžiama teikti kriptoturto paslaugas“. Analizuojant šią sąvoką, kyla klausimas, kas yra kriptoturto paslaugos. Remiantis MiCAR 3 straipsniu, kuriame numatyta, kad kriptoturto paslaugos yra: 1) kriptoturto saugojimas ir administravimas klientų vardu; 2) prekybos kriptoturtu platformos valdymas; 3) kriptoturto keitimas į lėšas; 4) kriptoturto keitimas į kitą kriptoturtą; 5) su kriptoturto susijusių pavedimų vykdymas kliento vardu; 6) kriptoturto platinimas; 7) su kriptoturtu susijusių pavedimų priėmimas ir perdavimas kliento vardu; 8) rekomendacijų dėl kriptoturto teikimas; 9) kriptoturto portfelio valdymo paslaugos teikimas; 10) kriptoturto pervedimo kliento vardu paslaugų teikimas, tampa aišku, kad MiCAR nėra siauras bei paviršutiniškas reguliavimas. Jau vien tik vertinant CASP bei kriptoturto paslaugų sąvokas galima pamatyti, kad MiCAR reguliavimas apima šiuo metu rinkoje sparčiai augančias bei reikšmingas sritis.

Taigi, atsižvelgiant į tai, kad MiCAR yra naujas, bendras Europos Sąjungos kriptoturto reguliavimas, pagal kurį CASP sąvoka apima šiuo metu vyraujančias kriptoturto paslaugas, galima numatyti, kad tiek bendrai šis reguliavimas, tiek pati CASP veikla yra ypač plati, o ateityje greičiausiai tik plės dėl nuolat besikeičiančios finansų rinkos aplinkos ir naujovių.

1.2 Kriptoturto paslaugų teikėjams taikomi reikalavimai ir principai

Kriptoturto rinka visuomenėje dažnai buvo įvardinama kaip nepriklausoma, kadangi anksčiau taikyti reikalavimai buvo „popieriniai“, t.y. negalėjo užtikrinti tinkamos rinkos priežiūros. Visa kriptoturto rinka buvo visiškai arba labai ribotai reguliuojama, todėl kad ir kokius reikalavimus būtų atnešęs MiCAR, visa rinka būtų „suklususi“. Kaip ir minėta anksčiau, CASP veikla tampa vis svarbesnė finansų rinkose, todėl jų reguliavimas įgauna vis didesnę reikšmę. Siekiant užtikrinti skaidrumą, vartotojų apsaugą ir finansų sistemos stabilumą, MiCAR nustatyti griežti reikalavimai ir principai, kurių privalo laikytis šio sektoriaus dalyviai. Atsižvelgiant į tai, kad MiCAR reguliavimas yra nepatikrintas realioje praktikoje, reikšmingą įtaką MiCAR CASP reguliavimui turi Europos bankininkystės institucija bei Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija. Šios institucijos atliks stebėseną ir įgyvendinimą, t.y. vadovaus nacionalinėms reguliavimo institucijoms, stebės kaip yra įgyvendinami MiCAR reikalavimai, formuos reguliavimo ir įgyvendinimo

techninius standartus – šie standartai yra ir bus kuriami konsultuojantis su rinkos dalyviais bei nustatys išsamius licencijavimo bei veiklos kriterijus.

Detaliau analizuojant MiCAR keliamus reikalavimus CASP, dėl taikomų reikalavimų gausos šiuos reikalavimus būtina skirstyti į atskirus pogrupius. Pirmiausia, MiCAR nustatyti prudenciniai reikalavimai. Norint tinkamai suprasti CASP keliamus prudencinius reikalavimus būtina atsižvelgti į MiCAR nustatytas CASP klases. Pirmoji klasė apima šias CASP paslaugas: 1) su kriptoturto susijusių pavedimų vykdymą kliento vardu; 2) kriptoturto platinimą; 3) su kriptoturtu susijusių pavedimų priėmimą ir perdavimą kliento vardu; 4) rekomendacijų dėl kriptoturto teikimą; 5) kriptoturto portfelio valdymo paslaugų teikimą; 6) kriptoturto pervedimo kliento vardu paslaugų teikimą. Antroji klasė šiek tiek siauresnė ir apima: 1) kriptoturto saugojimą ir administravimą klientų vardu; 2) kriptoturto keitimą į lėšas; 3) kriptoturto keitimą į kitą kriptoturtą. Galiausiai, trečioji klasė apima tik prekybos kriptoturtu platformos valdymą. Pagal šias klases nustatomi ir pradinio kapitalo dydžiai. MiCAR numatyta, kad pirmoji CASP klasė turės turėti minimalų, bent 50 000 eurų siekiantį, kapitalą, antroji CASP klasė – bent 125 000 eurų siekiantį kapitalą, trečioji klasė – bent 150 000 eurų siekiantį kapitalą. MiCAR įtvirtinamas ir kitas minimalaus kapitalo vertinimo būdas – vertinti jį pagal ketvirtadalį praėjusių metų pastoviųjų netiesioginių išlaidų, peržiūrint kasmet. Norint pagal šį metodą apskaičiuoti CASP, kuris teikia paslaugas neseniai, t.y. ne ilgiau nei metus, minimalų kapitalą, remiamasi prognozuojamomis pastoviomis netiesioginėmis išlaidomis. Būtina atkreipti dėmesį, kad šiuo atveju CASP negalės iš naujo įsivertinti pastovių netiesioginių išlaidų, remtis galima tik prognozuojamomis pastoviomis netiesioginėmis išlaidomis, kurios buvo pateiktos kartu su pirmuoju prašymu dėl veiklos leidimo ar licencijos dokumentais. Gali atsirasti atvejų, kai CASP šiuo skaičiavimo metodu naudosis, ir paraiškoje nurodys mažesnes pastovias netiesiogines išlaidas, taip sudarydami sau galimybę turėti mažesnę kapitalą. Nors CASP veiklos specifika savo prasme yra rizika, MiCAR numatyta, kad prudencinėmis apsaugos priemonėmis gali būti ne tik nuosavos lėšos, bet ir draudimo liudijimas. Nors CASP iš esmės gali pasinaudoti šia apsaugos priemone, jos naudojimo „išpildymas“ nėra toks paprastas. Draudimo liudijimo terminas negalės būti trumpesnis nei 1 metai, liudijimas privalės turėti bent 90 dienų trunkantį įspėjimo apie panaikinimą terminą. Atsižvelgiant į visą reguliuojamą finansų rinką, visiškai suprantama, kad draudimo liudijimą turės suteikti licencijuota draudimo bendrovė, o pati draudimo apimtis turės apimti ne tik paviršutiniškas rizikas, bet ir tokias rizikas kaip dokumentų praradimas, klaidingas aiškinimas, netinkamas teisinių ir profesinių pareigų vykdymas, įskaitant klientų atžvilgiu prisiimtų įsipareigojimų nesilaikymą, bei didelis aplaidumas valdant klientų kriptoturtą ir lėšas. Prudenciniai

reikalavimai susiję ne tik su minimaliu kapitalu, apsaugos priemonėmis, bet ir su bendromis CASP pareigomis. Kadangi, visi MiCAR numatyti CASP reikalavimai kyla iš šios rinkos specifikos, atitinkamai CASP turi pareigą užtikrinti kriptoturto rinkos bendrą saugumą. Taigi, CASP privalės veikti sąžiningai, teisingai, profesionaliai, o svarbiausia CASP užduotis klientams – užtikrinti klientų, tiek esamų, tiek potencialų, interesus. Klientų interesų užtikrinimas negali būti paviršutiniškas ir netikslus, t.y. CASP turi užtikrinti, kad klientams pateikiama informacija būtų teisinga, neklaidinanti, ne tik aiški, bet ir būtinai aiškiai pateikiama rinkodaros pranešimuose. Kaip ir minėta, vienas iš MiCAR tikslų – apsaugoti vartotojus, dėl šios priežasties CASP kyla pareiga neklaidinti klientų dėl galimų ar tikėtinų kriptoturto pranašumų (apimant tiek tyčinius, tiek veiksmus dėl aplaidumo). Atsižvelgiant į kriptoturto rinkos praktiką, kyla klausimai, kaip šio reikalavimo įgyvendinimas bus traktuojamas praktikoje, kada CASP pateikta informacija bus laikoma klaidinanti. Kriptoturto rinka gali greitai patirti tam tikrus kriptoturto svyravimus, todėl kyla klausimas, ar, pavyzdžiui, CASP pateikta konsultacija dėl kriptoturto bus laikoma klaidinanti, jei tuo metu informacija buvo tikimasi kitokio kriptoturto augimo? CASP privalo įspėti savo klientus apie kriptoturto sandorių rizikas, aiškiai ir viešai skelbti savo kainodaras, išlaidų ir mokesčių politiką. MiCAR taip pat numatyta ir ypatinga pareiga dėl aplinkosaugos, t.y. teikti informaciją apie galimą neigiamą poveikį klimatui ir aplinkai. Tačiau ne visos MiCAR numatytos CASP pareigos yra bendros apimties, t.y. ne visos pareigos yra skirtos visiems CASP. Viena iš specifinių pareigų kyla CASP, kurie vykdo prekybos platformų valdymą, keičia kriptoturtą į lėšas arba kitus kriptoturtus, teikia rekomendacijas ar valdo kriptoturto portfelius, šiuo atveju CASP yra privaloma pateikti nuorodas į visas aktualias baltąsias knygas, informaciją apie mechanizmą, pagal kurį išleidžiamas kriptoturtas, susijęs su teikiamomis paslaugomis. Taigi, nors prudenciniai veiklos reikalavimai yra svarbūs CASP veiklos stabilumui ir tęstinumui, klientų apsaugai, šie reikalavimai labiau susiję jau su pačiu CASP veiklos vykdymu.

Antra, MiCAR nustatyti ir CASP veiklos pradėjimo reikalavimai. Pagrindinis MiCAR keliamas reikalavimas CASP veiklos pradėjimui – veiklos leidimas arba veiklos licencijos gavimas. Nors iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad tiek veiklos leidimo, tiek veiklos licencijos, reikalavimas yra lygiavertis, šių skirtingų sąvokų pasirinkimas turi didelę reikšmę. Taigi, subjektas, norintis teikti kriptoturto paslaugas, prieš pradėdamas vykdyti veiklą turės kompetentingai institucijai pateikti dokumentus bei gauti kompetentingos institucijos patvirtinimą (leidimą) arba licenciją. Analizuojant MiCAR nuostatas, atkreipiamas dėmesys, kad reglamento leidėjai atsižvelgė į finansų rinkos ypatingumą ir išskyrė CASP subjektus į dvi grupes. Pirmoji subjektų grupė – tam tikros

finansų įstaigos, kurioms taikomos tam tikrų kriptoturto paslaugų teikimo išimtys. Kritiniai aspektai, sudarantys pagrindą būtent leidimo gavimui, yra finansų įstaigų išskirtinumas. Kadangi finansų įstaigos jau savaime yra atidžiai reguliuojamos, vertinamos kompetentingų institucijų, jų visapusiškas pakartotinis vertinimas CASP veiklos licencijai būtų perteklinis. Dėl šių priežasčių MiCAR leidėjai numatė, kad šiems subjektams nebus reikalinga kreiptis dėl veiklos licencijos, tačiau bus būtina gauti veiklos leidimą, t.y. šie subjektai vis tiek turės gauti kompetentingos institucijos patvirtinimą dėl vykdomos veiklos. Pabrėžtina, kad šia „išimtimi“ negali būti bet kuri finansų įstaiga, o taip pat akcentuotina, kad „išimtinės“ finansų įstaigos galės teikti tik jai leistinas CASP paslaugas. Pirma, kredito įstaigos be papildomos licencijos galės teikti bet kokias MiCAR numatytas CASP paslaugas. Antra, centrinis vertybinių popierių depozitoriumas – galės teikti tik kriptoturto saugojimo ir administravimo klientų vardu paslaugas. Trečia, investicinės įmonės galės teikti CASP paslaugas, kurios bus lygiavertės investicinėms paslaugoms ir veiklai, pagal kurią investicinei įmonei suteiktas veiklos leidimas, o tiksliau tai gali būti šios paslaugos: 1) kriptoturto saugojimas ir administravimas klientų vardu; 2) prekybos kriptoturtu platformos valdymas; 3) kriptoturto keitimas į lėšas; 4) kriptoturto keitimas į kitą kriptoturtą; 5) su kriptoturtu susijusių pavedimų vykdymas klientų vardu; 6) kriptoturto platinimas; 7) pavedimų dėl kriptoturto priėmimas ir perdavimas klientų vardu; 8) konsultacijų (rekomendacijų) dėl kriptoturto teikimas; 9) kriptoturto portfelio valdymas. Ketvirta, elektroninių pinigų įstaigos galės teikti: 1) kriptoturto saugojimo ir administravimo bei kriptoturto pervedimo klientų vardu paslaugas, kurios bus susijusios su jos išleista elektroninių pinigų žetonais; 2) pavedimų dėl kriptoturto priėmimo ir perdavimo klientų vardu paslaugas. Penkta, kolektyvinio investavimo į perleidžiamus vertybinius popierius subjektas arba alternatyvaus investavimo fondo valdytojas galės teikti kriptoturto paslaugas, kurios yra lygiavertės investicijų portfelių valdymo paslaugoms ir nepagrindinėms paslaugoms, dėl kurių jam suteiktas veiklos leidimas, o tiksliau šios paslaugos gali būti: konsultacijų (rekomendacijų) dėl kriptoturto teikimas; 2) kriptoturto portfelio valdymas. Šešta, rinkos operatorius – kriptoturto prekybos platformos valdymo paslaugas. Nors kaip ir minėta anksčiau, šie CASP subjektai yra išimtys – jiems taip pat keliami gan aukšti reikalavimai. Reikalavimus palengvina tik tai, kad šie subjektai jau yra finansų rinkos dalyviai. Pavyzdžiui, šiems subjektams nebus reikalinga pateikti organizacinės struktūros dokumentacijos, tačiau reikės pateikti įprastą finansų rinkos dalyviui dokumentaciją, pavyzdžiui, veiklos planą, vidaus kontrolės mechanizmus, politikas, procedūras, pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos valdymo rizikos vertinimo sistemas. Taigi, nors teikiamų dokumentų apimtis yra siauresnė, nei kitiems

CASP, leidimo gavimo procesas taip pat užtruks. Po pateiktų dokumentų šio leidimo gavimo procesas gali trukti nuo 40 iki 60 darbo dienų. Leidimo gavimo proceso terminas gali keistis, jei kompetentinga institucija per 20 darbo dienų nuo pranešimo ir dokumentų gavimo dienos įvertins, kad pateiktas prašymas yra netikslus. Dėl šios priežasties vertinimo laikotarpis gali būti pratęstas dar 20 darbo dienų. Todėl atsižvelgus į vertinimo laikotarpius, šie subjektai, norintys teikti pasirinktas ar leidžiamas kriptoturto paslaugas, turi kreiptis į kompetentingą instituciją ne vėliau kaip prieš 40 darbo dienų iki pradedant teikti kriptoturto paslaugas. Kai kurioms finansų įstaigoms gali pasirodyti, kad leidimo gavimas bus paprastas ir lengvas procesas. Tačiau nepasiruošęs CASP leidimo gavimo procesą tik trikdytų ir tuo pačiu sudarytų netinkamą įvaizdį kompetentingai institucijai. Dar viena problema, su kuria gali susidurti tiek išimtinės finansų įstaigos, tiek pačios kompetentingos institucijos, išimtinės finansų įstaigos gali tyčia ar netyčia pradėti veikti nesulaukus kompetentingos institucijos leidimo, tokiu būdu gali būti iškart šiurkščiai pažeidžiamos MiCAR nuostatos, t.y. gali būti traktuojama, kad CASP veiklą vykdė neteisėtai. Taigi, būtina, kad šie subjektai sulauktų kompetentingos institucijos patvirtinimo, kad pateiktas pranešimas yra išsamus ir kad veiklą vykdyti galima. Vertinant šių CASP reguliavimo nuostatas darytina išvada, kad finansų įstaigos turi tam tikrus pranašumus kriptoturto rinkoje, tačiau atsainus pasiruošimas leidimo gavimui gali sutrikdyti visą finansų įstaigos darbą.

Dabartinėje kriptoturto rinkoje finansų įstaigos nefigūruoja, o tai reiškia, kad didžiausias dėmesys CASP reguliavimu nukreipiamas į antrąją subjektų grupę – subjektus, kuriems netaikomos kriptoturto paslaugų teikimo išimtys. Kyla natūralus klausimas, kodėl šie subjektai yra tokie „ypatingi“. Pirmas ir svarbiausias argumentas – šie subjektai bus nauji finansų rinkos dalyviai. Finansų rinka yra greitai besikeičianti ir kertinė rinka, kuri gali įtakoti valstybės finansų pusiausvyrą, todėl neteisingas naujų subjektų įvedimas į rinką gali sukelti ypač neigiamus padarinius. Antras svarbus kriterijus – kriptoturto rinka pasižymi neretai pasitaikančiais pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos pažeidimų atvejais. Vien jau šios dvi priežastis sudaro pagrįstą pagrindą šių subjektų reikalavimams. Taigi, pagrindinis ir kertinis keliamas reikalavimas šiems subjektams – CASP licencija. Šis reikalavimas ne be reikalo vertinamas kaip pagrindinis ir kertinis, kadangi licencijos gavimo procesas turės „atrūšiuoti“ paraiškas teikiančius subjektus. Taigi, analizuojant MiCAR nuostatas tampa akivaizdu, kad šie subjektai turės pateikti didelį kiekį veiklai reikalingų dokumentų. Kai kurie iš šių dokumentų yra gan įprasti įsitraukimui į finansų rinką, kaip pavyzdžiui, veiklos programa, įstatai, vidaus kontrolės ir pinigų plovimo ir teroristų finansavimo dokumentai, rizikos politikos ir procedūros ir t.t. Tačiau

atsižvelgiant į MiCAR turinį akivaizdu, kad kai kurie dokumentų reikalavimai dar detaliau suponuoja reikšmingus CASP rinkos pokyčius, kaip pavyzdžiui, organizacinės struktūros, akcininkų dokumentacija, skundų nagrinėjimo procedūros ir t.t. Nors CASP besikreipiantis dėl licencijos gavimo turės galimybes pataisyti, papildyti pateiktus veiklos dokumentus, kitokia situacija susidaro dėl organizacinės bei akcininkų struktūros dokumentacijos. Pabrėžtina, kad pagal MiCAR nuostatas po žodžiu akcininkai patenka tiek akcininkai, tiek nariai, turintys tiek tiesioginius, tiek netiesioginius kvalifikuotus akcijų paketus. Tiek pačiame MiCAR, tiek šio reguliavimo rekomendacijose ir gairėse numatyti gausūs organizacinės bei akcininkų struktūros atitikties reikalavimai. Analizuojant valdymo organo nariams keliamus reikalavimus apibrėžiama, kad bendrai CASP turės pateikti duomenis dėl valdymo organo narių nepriekaištingos reputacijos, pavyzdžiui, duomenis apie apkaltinamuosius nuosprendžius ir sankcijas, taip pat duomenis dėl tinkamo pasiruošimo CASP valdymui, pavyzdžiui duomenis apie tinkamas žinias, įgūdžius, patirtį ir t.t. Vertinant šiuos reikalavimus detaliau pabrėžtina, kad valdymo organo nariai, tiek atskirai, tiek kaip kolektyvinė struktūra, privalės būti nepriekaištingos reputacijos ir turėti pakankamai žinių, įgūdžių bei patirties, kad galėtų tinkamai vykdyti savo pareigas. Tai reiškia, kad jei vienas valdymo organo narys neturės nepriekaištingos reputacijos, kompetentingos institucijos neigiamai vertins visą CASP valdymo organą. Dar kėblesnė situacija kyla dėl galimų valdymo organų narių teistumų. Kompetentingai institucijai nustatčius, kad CASP valdymo organo narys buvo teistas už nusikalstamas veiklas, pavyzdžiui, susijusias su pinigų plovimu, teroristų finansavimu ar kitais nusikaltimais, kurie galėtų pakenkti jų geram vardui, kyla rizika, kad tokį subjektą kompetentinga institucija vertins ypač neigiamai. Galinti kilti hipotetinė situacija – juridinis asmuo pateikė paraišką dėl CASP licencijos, kompetentingai institucijai vertinant paraišką išsiaiškinta, kad juridinio asmens vadovas yra teistas už dokumentų klastojimą. Tokiu atveju akivaizdu, kad kompetentinga institucija gali susidaryti neigiamą nuomonę dėl pareiškėjo atvirumo ir sąžiningumo veiklos vykdymo. Neigiamos nuomonės susidarymas gali lemti ne tik sudėtingesnį licencijos gavimą, bet ir griežtesnę kompetentingos institucijos priežiūrą. Nors valdymo organo nariai yra ypač svarbi CASP veiklos dalis, dar didesnę reikšmę turi akcininkai. Akcininkai yra pagrindiniai subjektai įtakojantys strateginius CASP sprendimus, CASP reputaciją, CASP veiklos kokybę. Todėl akcininkai taip pat privalo būti nepriekaištingos reputacijos. Visų pirma, jie negali būti teisti už nusikalstamas veikas, susijusias su pinigų plovimu ar teroristų finansavimu, taip pat ir už kitus nusikaltimus, kurie galėtų kelti grėsmę jų geram vardui. Analizuojant MiCAR reguliavimą tampa aišku, kad jei akcininkų daroma įtaka kelia riziką patikimam ir atsakingam CASP valdymui,

kompetentingos institucijos turi teisę imtis atitinkamų priemonių, kad tokias rizikas sumažintų ar visiškai pašalintų. Realus šios rizikos sumažinimas ar visiškas pašalinimas reiškia, kad kompetentinga institucija lieps netinkamam akcininkui susimažinti akcijų dalį arba lieps CASP subjektui netinkamą akcininką pakeisti. Organizaciniai reikalavimai nepasibaigia ir gavus licenciją. CASP privalės kompetentingai institucijai pranešti ir visus pasikeitimus valdymo organuose, akcininkų struktūrose. Akcentuotina, kad keliami reikalavimai susiję ne tik su valdymo organo nariais ar akcininkais, bet ir su bendra darbuotojų kvalifikacija – darbuotojai turi turėti reikiamų žinių, įgūdžių, patirties. Atsižvelgiant į tai, kad šie CASP bus nauji finansų rinkos dalyviai, labai svarbu atsižvelgti į teikiamų paslaugų mastą, pobūdį bei įvairovę. Net ir esantiems finansų rinkos dalyviams kartais būna sudėtinga palaikyti tinkamą veiklos pusiausvyrą. Taigi, CASP subjektas vertindamas savo organizacinius sprendimus turi tinkamai užtikrinti MiCAR nuostatų laikymąsi, veiklos tęstinumą ir stabilumą, nuolat vertinti nustatytas politikas, priemones ir procedūras. Šis CASP subjektas turi ne tik tinkamai suprasti jam keliamus reikalavimus, bet ir tinkamai įgyvendinti jam keliamų reikalavimų užtikrinimą. Taigi, kompetentingai institucijai įvertinus šio CASP pateiktus dokumentus, priimamas sprendimas dėl CASP licencijos išdavimo. Kiekvienoje valstybėje narėje kiekvienas licencijos išdavimo procesas bus didelis žingsnis į tobulesnį MiCAR įgyvendinimą. Tačiau, realu, kad dažniausiai pasitaikys atveju, kai CASP licencija bus neišduodama. Licencijos paraiškas teikiantiems subjektams svarbu susipažinti su galimomis CASP licencijos atmetimo priežastimis, kadangi šios priežastys gali būti vienas iš būdų įsivertinti paraiškos tinkamumą dar prieš jos teikimą kompetentingai institucijai. Taigi, kompetentinga institucija atsisakiusi išduoti veiklos licenciją gali nurodyti, kad šios licencijos neišduoda dėl šių priežasčių: 1) subjekto valdymo organas kelia grėsmę efektyviam, patikimam ir apdairiam valdymui bei veiklos tęstinumui; 2) subjekto valdymo organas trukdo tinkamai atsižvelgti į klientų interesus ir rinkos vientisumą arba dėl subjekto valdymo organo veiksmų subjektas susiduria su didele pinigų plovimo ar teroristų finansavimo rizika; 3) subjekto valdymo organo nariai neatitinka pakankamai geros reputacijos kriterijaus, o tiksliau neturi tinkamų žinių, įgūdžių ir patirties, savo pareigoms negali skirti pakankamai laiko, ar yra teisti už nusikaltimus, susijusius su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu, arba yra teisti už kitas nusikalstamas veikas, kurios gali pakenkti jų gerai reputacijai, ir kita. Taigi, analizuojant keliamus reikalavimus tampa akivaizdu, kad CASP licencijavimas, bus žymiai sudėtingesnis procesas. Nors šiems CASP subjektams gali pasirodyti, kad keliami reikalavimai yra per griežti, tačiau atsižvelgiant į kriptoturto bei finansų rinkos ypatumus keliami reikalavimai yra vienareikšmiškai reikalingi.

Kaip ir minėta anksčiau, CASP turi ne tik tinkamai įsivertinti MiCAR, rekomendacijų, gairių nuostatas, bet privalu įsivertinti finansų rinkos praktikas. Galima tikėtis, kad gavus CASP leidimą ar licenciją, kompetentingos institucijos ypač atidžiai prižiūrės šiuos subjektus, todėl labai svarbu, kad CASP laikytųsi visų būtinų apsaugos priemonių. Pirmiausia, CASP privalo saugoti įrašus apie visas suteiktas paslaugas, vykdytą veiklą, atliktus pavedimus ir sudarytus sandorius. Šie įrašai gali būti svarbūs ne tik dėl vartotojų apsaugos, rinkos vientisumo, bet ir dėl veiklos skaidrumo užtikrinimo. Pabrėžtina, kad šių įrašų saugojimas negali būti fiktyvus ar prieštaringas, todėl kaupiami įrašai turėtų būti pakankamai išsamūs, kad kompetentingos institucijos galėtų vykdyti priežiūrą ir imtis teisinių užtikrinimo priemonių. Dėl šių įrašų svarbos CASP juos turėtų saugoti ne trumpiau kaip penkerius metus, o esant kompetentingos institucijos prašymui – net iki septynerių metų. Pabrėžtina, kad šis keliamas reikalavimas tikrai nėra vienintelis nurodymas dėl apsaugos užtikrinimo. CASP, atitinkamai pagal jų teikiamas paslaugas, yra keliami ir kiti apsaugos reikalavimai. Vienas iš tokių reikalavimų yra skirtas CASP, kurie saugo klientams priklausančią kriptoturtą arba suteikia prieigą prie tokio turto, privalo imtis tinkamų priemonių, kad užtikrintų klientų nuosavybės teisių apsaugą. Šis klientų lėšų užtikrinimo principas yra vienas iš būdų, leidžiantis gan paprastai įgyvendinti šį keliamą reikalavimą. Kadangi keliamas reikalavimas nėra visiškai įpareigojantis, CASP gali vykdyti klientų nuosavybės teisių apsaugą skirtingais įgyvendinimo būdais, tačiau būtina, kad CASP atskirtų klientų lėšas nuo savo pačių naudojamų lėšų, t.y. ne vėliau kaip kitą darbo dieną nuo klientų lėšų gavimų įneštų lėšas į centrinį banką ar kredito įstaigą. Šio reikalavimo įgyvendinimas yra viena iš pagrindinių priemonių CASP skaidrumo užtikrinimui. Trečia, CASP, norintis atitinkamai teikti mokėjimo paslaugas pats arba per trečiąsias, privalo imti papildomų klientų apsaugos priemonių, t.y. turi informuoti apie mokėjimo paslaugų pobūdį ir taikomas sąlygas, įskaitant nuorodas į galiojančią nacionalinę teisę, bei teikti informaciją, ar mokėjimo paslaugas teikia pats CASP, ar tam pasitelkiama trečioji šalis. Apsaugos priemonės numatytos ir dėl užsakomųjų paslaugų. Svarbu tai, kad įtvirtinama CASP, perduodantys funkcijas trečiosioms šalims, išlieka atsakingi už paslaugų tiekimą ir turi užtikrinti esminius veiklos reikalavimus. CASP norintis tinkamai užtikrinti šią apsaugos priemonę turi turėti politiką, apimančią nenumatytų atvejų planus ir pasitraukimo strategijas, susitarimuose turi būti aiškiai apibrėžtos CASP teisės ir pareigos, susijusios su užsakomųjų paslaugų teikimu ar veiklos vykdymu ir t.t. CASP turi ne tik tinkamai apsirašyti aukščiau išvardintus aspektus, bet turi ir tinkamai jų laikytis bei įsivertinti, ar užsakomųjų paslaugų teikėjas yra tinkamas ir patikimas. Kaip ir didžioji dalis apsaugos priemonių, penkta apsaugos priemonė kyla iš visuomenėje esančios nuomonės,

kad beveik visos kriptoturto įmonės yra skirtos asmenų apgaulinėjimui. Taigi, MiCAR reguliavimu buvo atsižvelgta į šią nuomonę – įtvirtinti reikalavimai dėl klientų skundų nagrinėjimo. CASP kyla pareiga įsidiesti, viešai skelbti ir aiškiai pateikti veiksmingas ir skaidrias procedūras, užtikrinančias, kad klientų pateikti skundai būtų nagrinėjami operatyviai, sąžiningai ir nuosekliai, taip pat CASP turi klientų skundus nagrinėti nemokamai. Palengvinant kliento padėtį CASP įpareigojami pateikti skundo pateikimo šabloną bei saugoti įrašus apie visus gautus skundus ir veiksmus, kurių buvo imtasi juos nagrinėjant. Kaip ir įprasta finansų rinkai, MiCAR nustato, kad visi skundai turi būti ištirti sąžiningai ir per pagrįstą laikotarpį, klientas turi būti informuotas apie skundų tyrimo rezultatus laiku ir aiškiai. Šešta apsaugos priemonė – interesų konfliktų politikų ir procedūrų diegimas. Akcentuojama, kad šios politikos ir procedūros negali būti paviršutiniškos, t.y. turi būti atsižvelgta į teikiamų paslaugų mastą, pobūdį ir įvairovę, užtikrintų interesų konfliktų nustatymą, prevenciją, valdymą ir atskleidimą. Ši apsaugos priemonė apima ne tik klientų interesus, bet ir CASP valdymo organo, akcininkų interesus. Norint pasiekti tinkamą rezultatą – užtikrinti teisingą interesų konfliktų sprendimą yra būtina, kad CASP viešai ir gerai matomoje savo interneto svetainės vietoje atskleistų informaciją klientams ir potencialiems klientams apie galimus interesų konfliktus, jų pobūdį, priežastis bei veiksmus, kurių buvo imtasi jiems sušvelninti. Dėl besikeičiančių veiklos vykdymo ribų ir aplinkybių yra būtina, kad CASP bent kartą per metus, peržiūrėtų savo interesų konfliktų valdymo politiką ir įgyvendintų visus reikalingus patobulinimus, kad būtų nustatyti ir ištaisyti trūkumai. Septinta apsaugos priemonė yra susijusi su sklandžiu CASP veiklos nutraukimu. MiCAR įpareigoja CASP, teikiančius kriptoturto saugojimo ir administravimo klientų vardu, prekybos kriptoturtu platformų valdymo, kriptoturto keitimo į lėšas arba kitą kriptoturtą, su kriptoturtu susijusių pavedimų vykdymo klientų vardu, kriptoturto platinimo paslaugas, turėti planą, užtikrinantį sklandų jų veiklos nutraukimą pagal nacionalinę teisę. Šis planas turi apimti labai svarbios veiklos tęstinumą arba atkūrimą, kad būtų išvengta nereikalingos ekonominės žalos klientams ir užtikrintas sklandus likvidavimas. Galima sakyti, kad aštunta apsaugos priemonė apima visas prieš tai įvardintas apsaugos priemones ir jas sujungia į bendrą apsaugos sistemą, – CASP, gavę veiklos licenciją, privalo visada atitikti veiklos leidimo sąlygas. Šios apsaugos priemonės yra vienas iš pagrindinių būdų tinkamam CASP veiklos vykdymui, jei CASP ne tik apsirašys reikšmingas procedūras ir politikas, bet ir jas įgyvens, galima teigti, kad CASP veikla bus tikslinga bei efektyvi.

Vertinant visus CASP keliamus reikalavimus pastebima, kad reikalavimų apimtis yra sąlygintinai priklausoma nuo proporcingumo principo. Proporcingumo principas siekia

užtikrinti, kad CASP valdymo tvarka būtų pritaikyta prie jų veiklos pobūdžio ir rizikos lygio. Šis principas reikalauja, kad valdymo organo nariai būtų tinkami savo pareigoms tiek individualiai, tiek kolektyviniu lygmeniu, o jų kompetencija atitiktų teisinio reguliavimo tikslus. Taikant proporcingumo principą, būtina atsižvelgti į kelis pagrindinius aspektus. Pirmiausia, vertinant CASP, atsižvelgiama į jų dydį pagal bendrą metinį balansą, teisinę formą bei tai, ar jie yra įtraukti į biržos prekybos sąrašus. Taip pat svarbu įvertinti, ar paslaugų teikėjas priklauso įmonių grupei ir jei priklauso, kaip proporcingumo principas taikomas grupės mastu. Be to, svarbų vaidmenį atlieka teikiamų paslaugų pobūdis ir jų sudėtingumas, tarpvalstybinės veiklos vykdymas bei operacijų apimtis skirtingose jurisdikcijose. Kalbant apie CASP veiklas, papildomai vertinami tokie kriterijai, kaip teikiamų paslaugų tipas ir mastas bei jų reikšmė kriptoturto rinkos veikimui, taip pat analizuojama, kokio tipo klientai naudoja CASP paslaugomis. Proporcingumo principas šiuo atveju daro reikšmingą įtaką galimam skirtingam CASP vertinimui, bet tuo pačiu ir suteikiama galimybė CASP pritaikyti savo taikomas procedūras ar politikas tik pagal savo vykdomą veiklą. Kitas svarbus aspektas yra valdymo organų narių praktinė patirtis, susijusi su CASP veikla. Kadangi ankstesnė profesinė patirtis gali labai skirtis priklausomai nuo veiklos pobūdžio, masto ir sudėtingumo, būtina išsamiai analizuoti valdymo narių užimtas pareigas. Vertinant narių tinkamumą, reikėtų atsižvelgti į jų užimamų pareigų pobūdį ir hierarchinį lygmenį, darbo trukmę, pavaldžių darbuotojų skaičių bei organizacijos, kurioje jie dirbo, kompleksiskumą ir organizacinę struktūrą. Taip pat svarbu įvertinti jų sprendimų priėmimo įgaliojimus, atsakomybės apimtį ir einant pareigas įgytas technines bei akademines žinias. Apibendrinant, proporcingumo principas MiCAR reguliavime leidžia užtikrinti, kad CASP valdymas būtų pritaikytas prie jų specifinių veiklos ypatumų, o jų valdymo organų nariai turėtų tinkamą kompetenciją efektyviai vykdyti savo funkcijas. Šis principas padeda išlaikyti pusiausvyrą tarp reguliavimo griežtumo ir kriptoturto rinkos dinamiškumo, prisidedant prie jos skaidrumo ir investuotojų apsaugos.

Be aukščiau išvardintų CASP reikalavimų MiCAR numato išskirtines kriptoturto paslaugų teikimo sąlygas. Jei klientas, įsisteigęs ar esantis Europos Sąjungoje, savo išimtinę iniciatyva prašo, kad trečiosios valstybės įmonė jam teiktų paslaugas ar vykdytų veiklą, trečiosios valstybės įmonė neprivalo gauti veiklos leidimo ar licencijos pagal MiCAR. Pažymėtina, kad tokios teikiamos paslaugos ar vykdoma veikla turi būti tiesiogiai susijusi su kliento prašymu. Norint išvengti piktnaudžiavimo šia teise, buvo būtina numatyti ryškas tokios veiklos ribas. Ši išimtinė teisė naikinama, jei trečiosios valstybės įmonė tiesiogiai ar per tarpininkus aktyviai siūlo ar reklamuoja paslaugas Europos Sąjungoje esantiems klientams arba siūlo naujų rūšių kriptoturtą ar kriptoturto paslaugas.

Šie ribojimai galioja nepriklausomai nuo taikomų sutarties sąlygų ar atsakomybės ribojimo pareiškimų. Tokia praktika gali įnešti tam tikrų sunkumų tiek klientams, tiek kompetentingoms institucijoms, kadangi prižiūrėti tokias trečiųjų valstybių įmones nebus lengva. Galima tikėtis, kad šiame reguliavime atsiras spragų, kuriomis tokios įmonės ims naudotis. Didžiausia rizika kyla būtent dėl pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos, kadangi kaip ir minėta anksčiau, kriptoturto rinkoje neretai pasitaikydavo pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos pažeidimų. Dalis pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos nuostatų atsispindi anksčiau išvardintuose CASP reikalavimuose, tačiau kliento iniciatyvos teisė gali sukelti neigiamų pasekmių visai kriptoturto rinkai. Detaliau analizuojant pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos nuostatas pabrėžtina, kad CASP privalo įgyvendinti tvirtus kovos su pinigų plovimu ir kovos su terorizmu finansavimu reikalavimus, atitinkančius pinigų plovimo ir teroristų finansavimo Europos Sąjungos direktyvas, t.y. išsamios pinigų plovimo ir kovos su terorizmu finansavimu politikos ir procedūrų parengimą, visos įmonės rizikos vertinimą (angl. *Enterprise-Wide Risk Assessment*), griežtus „pažink savo klientą“ (angl. *Know Your Customer*) patikrinimus, taip pat įtartinų operacijų stebėjimą ir pranešimą apie jas atitinkamoms institucijoms, siekiant užkirsti kelią neteisėtam veiksmų finansavimui. Kadangi kliento iniciatyvos teisė labiau priklauso nuo kliento norų, kompetentingos institucijos neturės didelių galimybių stebėsenai ar valdymui. Kyla rizika, kad CASP gali naudotis šia teise kaip tam tikra reklama savo veiklai. Šiuo atveju reikia tikėtis, kad ne tik patys CASP, bet ir klientai laikysis MiCAR nuostatų. Kompetentingos institucijos, atsižvelgiant į joms suteikiamas teises, gali nebent vykdyti prevencinę veiklą ar visuomenės švietimą. Kitokia situacija susiklosto įprastiems CASP subjektams, kadangi jų atžvilgiu kompetentinga institucija galės, pavyzdžiui, viešai paskelbti informaciją, kad CASP nevykdo savo pareigų, pavesti atlikti patikrinimus ar tyrimus auditoriams ar ekspertams, uždrausti teikti kriptoturto paslaugų teikimą, jeigu jos nustato, kad pažeistas MiCAR, perduoti spręsti klausimus vykdant baudžiamąjį persekiojimą, reikalauti įšaldyti arba areštuoti turtą, arba abiejų šių veiksmų ir t.t.

Atsižvelgiant į MiCAR nustatytus reikalavimus galima teigti, kad pagrindiniai MiCAR mechanizmai apima šiuos aspektus: 1) išsamūs reikalavimai dėl informacijos atskleidimo; 2) veikla turi būti sąžininga, pagrįsta, profesionali bei teisėta; 3) reikšmingas dėmesys turi būti skiriamas vartotojų teisėms, ypač skundų nagrinėjimui; 4) būtinas kriptoturto rizikos supratimas bei žinojimas. Šie suformuoti reikalavimų mechanizmai turės palengvinti tinkamas investicijas, sumažinti klaidingą, nesąžiningą, neteisėtą veiklą.

2. Pereinamasis laikotarpis kriptoturto paslaugų teikėjų teisiniame reguliavime

2.1 Pereinamojo laikotarpio reguliavimo ypatumai pagal MiCAR

Kriptoturto rinkos reguliavimas buvo būtinas sklandžiam finansų rinkos funkcionavimui, tačiau šios nuostatos tuo pačiu ir sukuria didelės reikšmės pasekmes – kriptoturto rinka tampa reguliuojama. Šiam reguliavimui nebūtų užtekę įprasto teisės aktų įsigaliojo laikotarpio. Taigi nors MiCAR nuostatos dėl CASP įsigaliojo 2024 m. gruodžio 30 d., valstybės narės galėjo nuspręsti nuo kokio laikotarpio nacionalinėje teisėje pilna apimtimi pradeda taikyti MiCAR nuostatas. Ši teisė valstybėms narėms suteikė galimybę teisingai pasiruošti naujam reguliavimui, kadangi pereinamasis laikotarpis yra ypač svarbus norint tinkamai pasiruošti MiCAR reguliavimui, o galimybė pasirinkti šio laikotarpio terminą atnešą laisvę valstybėms narėms sutrumpinti šio laikotarpio trukmę. Kad šiuo pereinamuoju laikotarpiu nepiktnaudžiautų valstybės narės MiCAR apibrėžiama, kad pereinamojo laikotarpio terminas turi būti vertinamas pagal taikomus nacionalinius reikalavimus, jei taikytas reguliavimas yra švelnesnis už MiCAR atitinkamai ir pereinamasis laikotarpis turi būti trumpesnis. Pereinamasis laikotarpis svarbus ne tik valstybėms narėms, bet ir CASP, kurie teikė šias paslaugas iki MiCAR reguliavimo įsigaliojimo, kadangi šiems subjektams suteikiama galimybė ir toliau teikti paslaugas, o taip pat ir ruoštis licencijavimo procesui. Pagal MiCAR nuostatas, valstybės narės gali savo nuožiūra sutrumpinti pereinamojo laikotarpio trukmę, tačiau tuo pačiu nustatoma, kad šis laikotarpis negali būti ilgesnis nei 18 mėnesių, skaičiuojant nuo visiško reglamento įsigaliojimo 2024 m. gruodžio mėn. CASP, norėdami tęsti veiklą po pereinamojo laikotarpio, privalo pereinamojo laikotarpio metu pateikti paraišką dėl licencijos gavimo pagal MiCAR reikalavimus. Tokia paraiška galios iki bus išduota MiCAR licencija arba pasibaigs pereinamasis laikotarpis. Jei CASP paraiška atmetama iki šio laikotarpio pabaigos, CASP privalo nedelsiant nutraukti veiklą. Pereinamasis laikotarpis ypač svarbus, nes numatytas reguliavimo paankstinimas leidžia greičiau pereiti prie griežtesnės ir suderintos reguliavimo aplinkos, ypač šalyse, kuriose iki šiol galiojo silpnesni reguliavimai. Taigi, pagal MiCAR valstybės narės galės taikyti pereinamojo laikotarpio priemones, leidžiančias subjektams, kurie jau teikia kriptoturto paslaugas pagal nacionalinius teisės aktus, tęsti veiklą pereinamuoju laikotarpiu. Viena iš pagrindinių priemonių – „senaties“ išlyga. Ši išlyga nustato, kad CASP galės teikti kriptoturto paslaugas kol gaus veiklos

leidimą arba kol šis leidimas nesuteikiamas. Kita priemonė – supaprastinta leidimų išdavimo procedūra. Ši procedūra skirta subjektams, kurie jau buvo įgaliojami teikti kriptoturto paslaugas pagal nacionalinius teisės aktus iki 2024 m. gruodžio 30 d. Šio pereinamojo laikotarpio reguliavimas vertinamas teigiamai, tačiau svarbu, kad CASP, veikiantys keliose Europos Sąjungos valstybėse narėse, atsižvelgtų į skirtingus pereinamojo laikotarpio reikalavimus, nes kai kuriose valstybėse šie laikotarpiai gali būti trumpesni. Dėl šių skirtumų CASP gali kilti sunkumų, siekiant užtikrinti sklandžią tarpvalstybinę veiklą ir atitiktį reikalavimams. Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija pabrėžė ir būtinybę aktyviai bendradarbiauti su nacionalinėmis institucijomis, norint užtikrinti atitiktis pereinamojo laikotarpio reikalavimams ir išvengti reguliavimo neaiškumų. Taip pat rekomenduojama stiprinti nacionalinių kompetentingų institucijų koordinavimą, kad būtų pasiektas suderintas požiūris į MiCAR įgyvendinimą visose valstybėse narėse. Apibendrinant, pereinamojo laikotarpio nuostatos sudaro sąlygas CASP sklandžiai pereiti nuo nacionalinių sistemų prie Europos Sąjungos reglamentuojamos kriptoturto rinkos, užtikrinant nuolatinį paslaugų teikimą ir atitiktį naujiems standartams.

2.2 Kriptoturto paslaugų teikėjų reguliavimo pereinamasis laikotarpis Lietuvoje

Lietuva CASP subjektus vertina atsargiai, kadangi atkreipiamas dėmesys į besiformuojančios reikšmingas šio sektoriaus pinigų plovimo, teroristų finansavimo, tarptautinių sankcijų apėjimo ir sukčiavimo rizikas. Taigi nors Lietuva buvo priėmusi sprendimą taikyti MiCAR reguliavimą ypač operatyviai, t.y. nuo pačio MiCAR įsigaliojimo dienos, 2024 m. gruodžio 30 d. Galima sakyti, kad Lietuvos pirminis noras pradėti taikyti MiCAR reguliavimą iškart buvo surealus, kadangi net ir pavėlinus šį laikotarpį pagrindinės nuostatos dėl licencijų ar leidimų gavimo buvo priimtos ir pradėtos aiškinti tik 2024 m. rudenį. Taigi, po tokios pirminės informacijos paskelbimo praėjus beveik trimis mėnesiams, Lietuvos finansų ministerija paskelbė, kad Lietuva vis dėl to taikys 5 mėnesių pereinamąjį laikotarpį. Tai reiškia, kad Lietuvoje CASP leidimus ar licencijas privalo gauti iki 2025 m. birželio 1 d. Norint užtikrinti tinkamą pereinamojo laikotarpio įgyvendinimą, Lietuva priėmė KRI, kuris turi užtikrinti sklandų MiCAR nuostatų įgyvendinimą. Šis įstatymas numato, kad į juridinių asmenų registro tvarkomą sąrašą įtraukti virtualiųjų valiutų keityklų operatoriai ir depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatoriai gali teikti su kriptoturtu

susijusias paslaugas pereinamuoju laikotarpiu. Tačiau norėdami tęsti veiklą po 2025 m. birželio 1 d., jie privalo gauti veiklos licenciją, išduodamą pagal MiCAR nustatytą tvarką.

Nors pereinamasis laikotarpis Lietuvoje tik įpusėjo, galima pastebėti, kad pereinamuoju laikotarpiu ruošiasi ne tik CASP, bet ir Lietuvos kompetentinga institucija – Lietuvos bankas. Atsižvelgiant į tai, kad 2024 m. birželio mėnesį Lietuvoje veikė apie 590 virtualiųjų valiutų keityklų operatorių ir depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatorių, yra tikimasi, kad pereinamuoju laikotarpiu į Lietuvos banką dėl licencijos gavimo kreipsis bent 10 procentų šią veiklą vykdančių subjektų. Įpusėjus pereinamajam laikotarpiui Lietuvos bankas jau buvo gavęs daugiau nei dešimt CASP paraiškų, tačiau dauguma dėl trūkumų jau buvo grąžintos tikslinimui. Atsižvelgus į tai, kad pereinamasis laikotarpis jau yra įpusėjęs, ypač efektyvus licencijavimo procesas nebus pasiektas. Akivaizdu, kad dauguma jau veikusių virtualiųjų valiutų keityklų operatorių ir depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatorių nespės gauti veiklos licencijos ir turės vykdomą veiklą nutraukti.

2.3 Kriptoturto paslaugų teikėjų reguliavimo pereinamasis laikotarpis kitose Europos Sąjungos valstybėse

Kaip ir minėta anksčiau, pereinamasis laikotarpis, numatytas pagal MiCAR, suteikia CASP galimybę prisitaikyti prie naujos reguliavimo aplinkos ir užtikrinti atitiktį MiCAR reikalavimams. Tačiau, kiekviena valstybė narė turi tam tikrą lankstumą nuspręsti, kokią pereinamąjį laikotarpį taikyti. Šis laikotarpis gali skirtis priklausomai nuo šalių taikomos praktikos. Siekiant geriau suprasti, kaip pereinamojo laikotarpio nuostatos įgyvendinamos skirtingose šalyse, svarbu išanalizuoti specifinius šių šalių reguliavimo aspektus. Teisingam vertinimui svarbu pasirinkti valstybes nares su skirtingais pereinamaisiais laikotarpiais. Taigi, pirmoji vertinama šalis yra Vokietija – pasirinkusi 12 mėnesių pereinamąjį laikotarpį. Po to, kai Vokietijos parlamentas (vok. *Bundestag*) patvirtino Federalinės vyriausybės (vok. *Bundesregierung*) iniciatyvą ir 2024 m. gruodžio mėn. patvirtino Finansų rinkos skaitmeninimo įstatymą (vok. *Gesetz über die Digitalisierung des Finanzmarktes*), buvo baigtos būtinos pasiruošimo procedūros, leidžiančios įgyvendinti MiCAR. Vokietija MiCAR įgyvendina per atskirą Kriptoturto rinkų priežiūros įstatymą (vok. *Kryptomärkteaufsichtsgesetz*), pagal kurį pereinamasis laikotarpis sutrumpinamas iki 2025 m. gruodžio 31 d. Be to, Vokietija įveda supaprastintą licencijavimo procedūrą subjektams,

kurie nėra nei kredito įstaigos, nei investicinės įmonės pagal MiCAR bei negali pasinaudoti išankstinio pranešimo procesu. Šis aspektas daugiausia susijęs su subjektais, turinčiais tik kriptoturto saugojimo licenciją arba ribotą prekybos kriptoturtu licenciją. Tačiau šiuo režimu gali pasinaudoti ir kitos įmonės, licencijuotos pagal Vokietijos bankininkystės įstatymą (vok. *Gesetz über das Kreditwesen*) ar investicinių įmonių įstatymą (vok. *Gesetz über Kapitalanlagegesellschaften*). Taigi, nors CASP licencija Vokietijoje reikalinga tik nuo 2025 m. gruodžio, jau yra priimti reikalingi teisės aktai, kurie leis pareiškėjams tinkamai pasiruošti vertinimo procesui. Atsižvelgiant į Vokietijos pereinamojo laikotarpio praktiką darytina išvada, kad CASP, vykdančys ar norintys vykdyti veiklą Vokietijoje, turės daugiau laiko šio vertinimo pasiruošimui, kas gali reikšti, kad CASP licencijos gavimas Vokietijoje bus sklandesnis.

Antroji pasirinkta šalis – Nyderlandai. Nyderlanduose pagal pasirinktą įgyvendinimo aktą ir priimtą vėlesnį įgyvendinimo sprendimą MiCAR nustatytas 18 mėnesių pereinamasis laikotarpis CASP, registruotiems Nyderlandų centriniame banke (olan. *de Nederlandsche Bank*) pagal Nyderlandų pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymą (olan. *Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme*), bus sutrumpintas iki 2025 m. liepos 1 d. Nuo šios dienos visi CASP, kaip apibrėžta MiCAR, privalės turėti pagal MiCAR nuostatas suteiktą licenciją. Tokios pat nuostatos taikomos ir CASP subjektams, kurie šiuo metu teikia virtualiojo turto paslaugas Nyderlanduose pagal pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymą tarpvalstybinės veiklos pagrindu, t.y. iš kitų Europos Sąjungos valstybių narių. Tokiu būdu Nyderlandų teisės aktų leidėjai siekia valstybėje užtikrinti vienodas priežiūros sąlygas visoms kriptoturto paslaugoms. Šis reikalavimas ypač akcentuojamas atsižvelgiant į tai, kad pagal Nyderlandų pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymą CASP nebuvo įpareigoti laikytis vartotojų apsaugos, rizikos valdymo bei rinkos piktnaudžiavimo prevencijos reikalavimų. Pagal atitinkamą įstatymą supaprastintos leidimų išdavimo procedūros Nyderlanduose nebus numatytos. Nyderlandų finansų rinkų institucija (olan. *Autoriteit Financiële Markten*) pradėjo priimti paraiškas dėl CASP leidimų ar registracijos dar nuo 2024 m. balandžio 22 d. Nors licencijų priėmimas patvirtintas gan anksti, tačiau net ir gavus CASP licenciją, ja CASP galėjo pradėti naudotis tik nuo 2024 m. gruodžio 30 d. Galima daryti išvadą, jog išankstinis licencijų priėmimas padeda kompetentingai institucijai geriau įgyvendinti tiek pereinamojo laikotarpio, tiek kitas MiCAR nuostatas. Nyderlandų praktika turi būti vertinama ypač teigiamai, kadangi CASP subjektai turi pakankamai laiko pasiruošti licencijavimo procesui bei tuo pačiu gali analizuoti kitų CASP paraiškų teikimo praktikas.

Trečia šalis – Lenkija, iš pradžių pasirinkusi 6 mėnesių pereinamąjį laikotarpį. Lenkija šiuo metu įgyvendina MiCAR reguliavimą, pagal kurį iš pradžių buvo reikalaujama, kad visi VASP, veikiantys Lenkijoje, iki 2025 m. gegužės 1 d. finansų priežiūros institucijai (len. *Komisja Nadzoru Finansowego*) pateiktų paraiškas dėl CASP licencijos gavimo. Atsižvelgiant į tai, kad 2025 m. balandžio mėn. pradžioje reikalingi teisės aktai dar nėra priimti ir kilus rinkos susirūpinimui dėl trumpo pereinamojo laikotarpio Lenkijos Vyriausybė gali priimti sprendimą šį terminą pratęsti. Finansų viceministras Jurand Drop paskelbė, kad vietoj pirmiau nustatyto termino įmonės turės pateikti paraiškas per keturis mėnesius nuo kriptoturto įstatymo įsigaliojimo. Šis pasiūlymas dar 2025 m. kovo mėn. turėjo būti pateiktas Ministrų tarybai, po šio pasiūlymo pateikimo jį dar turės patvirtinti ir Lenkijos Parlamentas. Nors šis pasiūlymas jau turėjo būti pateiktas, nėra oficialių duomenų dėl pateikto atnaujinto kriptoturto įstatymo projekto, todėl negalima vienareikšmiškai teigti, kad pereinamasis laikotarpis bus pratęstas. Jei Lenkija pratęs pereinamojo laikotarpio terminą, įmonėms bus suteikiama daugiau laiko pasiręsti reikalavimų laikimuisi, tuo pačiu sumažinamas reguliavimo neapibrėžtumas ir sudaromos sąlygos sklandžiam perėjimui link MiCAR. Lenkijos Vyriausybė pereinamojo laikotarpio metu taip pat surengė išsamias rinkos konsultacijas ir surinko ypač daug suinteresuotųjų šalių atsiliepimų, kad patobulintų reguliavimo sistemą. Galima teigti, kad Lenkijos valdžios institucijos siekia ypač sklandaus MiCAR nuostatų įgyvendinimo. Galimas pereinamojo laikotarpio pratęsimas atspindi Lenkijos įsipareigojimą suderinti reguliavimą su rinkos augimu, tačiau tuo pačiu remiama stabili ir inovacijoms palanki kriptoturto aplinka. Nors galutinis MiCAR įgyvendinimas Lenkijoje priklausys nuo pereinamojo laikotarpio pratęsimo, tolesni teisėkūros pokyčiai yra labai svarbūs įmonėms ir investuotojams. Atsižvelgti į Lenkijos formuojamą praktiką reikėtų ne tik Lietuvai, bet ir kitoms Europos Sąjungos valstybėms narėms, kadangi tikslus reguliavimo pritaikymas CASP yra ypač naudingas tiek patiems CASP, tiek pačiai valstybei nariai.

Darytina išvada, kad pasirinkti skirtingi pereinamieji laikotarpiai nebūtinai įtakoja visą valstybės narės pasiruošimą vertinimo procesui. Pereinamasis laikotarpis gali tiek uždelsti CASP pasiruošimą licencijai, tiek jį prailginti, taigi reali pereinamojo laikotarpio įtaka CASP reguliavimui bus matoma tik pasibaigus visų valstybių narių pereinamiesiems laikotarpiams. Pereinamasis laikotarpis yra svarbus mechanizmas, leidžiantis CASP prisitaikyti prie naujų reikalavimų, tačiau dėl skirtingo pereinamojo laikotarpio reikalavimų šiose Europos Sąjungos valstybėse narėse, CASP privalo užsitikrinti, kad jų veikla atitiktų tiek nacionalinius, tiek Europos Sąjungos reguliavimo standartus. Kiekviena valstybė narė turi tam tikrą lankstumą ir galimybę pritaikyti pereinamąjį laikotarpį pagal savo

nacionalines aplinkybes, tačiau svarbu užtikrinti, kad šios priemonės būtų įgyvendinamos nuosekliai ir veiksmingai tiek visoje Europos Sąjungoje, tiek atskirose valstybėse narėse. Vertinant Lietuvos ir Vokietijos pereinamųjų laikotarpių įgyvendinimą darytina išvada, kad Vokietijos rinkos dalyviai turės didesnes galimybes pasiruošti nacionalinių teisės aktų, susijusių su MiCAR, nuostatoms, t.y. turės daugiau laiko pasiruošti bei galės geriau įvertinti rizikas bei atitiktį reikalavimams. Galima teigti, kad Vokietijos pereinamojo laikotarpio įgyvendinimas lemia lankstesnį požiūrį į CASP prisitaikymą, siekiama sumažinti prisitaikymo našta tiek kriptoturto rinkai, tiek kompetentingai institucijai. Galima tikėtis, kad Vokietijos pereinamasis laikotarpis bus lengviau „įveikiamas“ bei efektingesnis. Tuo tarpu, atsižvelgiant į Vokietijos pereinamojo laikotarpio įgyvendinimą, Lietuvos pereinamojo laikotarpio įgyvendinimas pasižymi griežtesniu Lietuvos požiūriu į CASP. Galima teigti, kad Lietuva tikisi, kad kriptoturto rinka jau yra pakankamai pasirengusi naujam reguliavimui. Tačiau pažymėtina, kad Lietuvos pereinamojo laikotarpio įgyvendinimas kelia reguliacinį stresą tiek rinkos dalyviams, tiek kompetentingai institucijai. Tačiau vertinant Lietuvos ir Lenkijos pereinamųjų laikotarpių įgyvendinimą darytina išvada, kad Lietuvai jau pavyko pasiekti geresnius pereinamojo laikotarpio įgyvendinimo rezultatus. Tokia išvada daroma atsižvelgiant į tai, kad Lietuva spėjo priimti reikalingas teisės aktus ar jų pataisas dar iki MiCAR įsigaliojimo. Apibendrinant šių trijų valstybių narių pereinamuosius laikotarpius tarpusavyje galima teigti, kad efektingiausias pereinamojo laikotarpio įgyvendinimas gali būti pasiektas Vokietijoje, kadangi rinkos dalyviai šioje valstybėje turės palankiausias sąlygas prisitaikymui prie MiCAR nuostatų.

3. Kriptoturto paslaugų teikėjų teisinis reguliavimas ir praktikos

3.1 Kriptoturto paslaugų teikėjų teisinis reguliavimas ir praktikos Lietuvoje

Prieš įsigaliojant MiCAR reguliavimui, Lietuvoje buvo taikoma silpna reguliavimo sistema, leidusi kriptoturto bendrovėms veikti nestabilioje teisinėje aplinkoje. Prieš perkeltant MiCAR reguliavimą į nacionalinius teisės aktus, Lietuvoje veikė virtualiųjų valiutų keityklų operatoriai ir depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatoriai, kuriais galėjo būti tiek Lietuvos Respublikoje įsteigtas juridinis asmuo, tiek kitos Europos Sąjungos valstybės narės ar trečiosios šalies juridinio asmens filialas, įsteigtas Lietuvoje. Nors virtualiųjų valiutų keityklų operatorių ir depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių

operatorių veiklai Lietuvoje licencijavimas nebuvo taikomas, prieš pradėdami veiklą jie turėjo registruotis Lietuvos Respublikos Registrų centre. Pagal Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų prevencijos įstatymą (redakcija nuo 2024-11-01 iki 2024-12-19), juridinis asmuo arba filialas turėjo per penkias darbo dienas nuo veiklos pradžios ar nutraukimo informuoti Juridinių asmenų registro tvarkytoją. Pateikdami šią informaciją, virtualiųjų valiutų keityklų operatoriai ir depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatoriai patvirtindavo, kad jie, jų vadovai ir naudos gavėjai yra susipažinę su pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos reikalavimais ir jų laikosi. Tuo metu norint užtikrinti kuo didesnę skaidrumą Juridinių asmenų registras savo svetainėje skelbė virtualiųjų valiutų keityklų operatorių ir depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatorių sąrašą. Taip pat pagal Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymą (redakcija nuo 2024-11-01 iki 2024-12-19), virtualiųjų valiutų keityklų operatoriai ir depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatoriai turėjo atitikti reikalavimus, susijusius su kapitalu, vadovybe ir veiklos skaidrumu. Kaip pavyzdžiui, turėjo turėti ne tik registruotą, bet realių bent 125 000 eurų siekiantį įstatinį kapitalą, taip pat ir turėjo nuolat palaikyti tokio paties dydžio nuosavą kapitalą. Pastebėtina, kad Lietuvoje taikytas reikalavimas dėl įstatinio kapitalo yra panašus į MiCAR nustatytus įstatinio kapitalo dydžius. Taip pat, valdymo organas turėjo būti nepriekaištingos reputacijos, o bent vienas vyresnysis vadovas – nuolatinis Lietuvos gyventojas. Atsižvelgiant į MiCAR nuostatas galima teigti, kad taikyti įstatinio kapitalo bei nepriekaištingos reputacijos kriterijai minimaliai palengvina ruošimąsi MiCAR reguliavimui, tačiau tuo pačiu tai yra tik mažas žingsnis link licencijos gavimo proceso. Pavyzdžiui, net ir valdymo organo tuo metu turėta nepriekaištinga reputacija neužtikrina, kad taip pat bus traktuojama ir licencijavimo metu vertinama tų pačių valdymo organo narių reputacija. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo 2 straipsnyje (redakcija nuo 2024-11-01 iki 2024-12-19) numatyta ir vyresniojo vadovo sąvoka „Vyresnysis vadovas – pakankamai aukštas pareigas einantis pareigūnas arba darbuotojas, turintis pakankamai žinių apie įstaigai ar įmonei kylančią pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo riziką ir atsakingas už sprendimų, galinčių paveikti kylančią riziką, priėmimą.“ (Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų ..., 1997.). Virtualiųjų valiutų keityklų operatoriai ir depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatoriai privalėjo paskirti vyresnįjį pareigūną, įdiegti veiksmingas vidaus kontrolės priemones kovai su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu bei užtikrinti, kad paslaugos nebūtų teikiamos išimtinai užsienio klientams, taip turėjo palaikyti ir realų ryšį su Lietuva. Neįvykdžius šių reikalavimų, virtualiųjų valiutų keityklų operatoriai ir depozitinių virtualiųjų valiutų

piniginių operatoriai rizikavo prarasti teisę vykdyti šią veiklą Lietuvoje. Tačiau vis dėlto neretai pasitaikydavo situacijų, kai būdavo susiduriama su veiklos nevykdančiomis įmonėmis (angl. *shell company*), kurios neturėjo darbuotojų, neregistravo finansinių ataskaitų ar neteikdavo reikalingos informacijos Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Tai kėlė riziką rinkos skaidrumui ir vartotojų apsaugai, nes daugelis šių bendrovių galėjo veikti be tinkamos priežiūros. Iš dalies galima sakyti, kad kriptoturto rinka buvo veikė teisinio vakuumo sąlygomis. Nepaisant šių iššūkių, Lietuva tapo viena iš pirmaujančių šalių kriptoturto sektoriaus srityje dėl palankios reguliavimo aplinkos ir orientacijos į naujovių diegimą.

Atsižvelgiant į tai, kad prieš tai taikytas reguliavimas Lietuvoje nebuvo perspektyvus, MiCAR nuostatų perkėlimas turi padėti sukontroliuoti kriptoturto rinką. CASP teisinis reguliavimas ir praktikos Lietuvoje yra sparčiai besikeičianti sritis, kurią formuoja tiek Europos Sąjungos, tiek nacionaliniai teisės aktai. Augant skaitmeninio turto rinkai, Lietuvos institucijos siekia užtikrinti skaidrumą, finansų rinkos stabilumą ir pinigų plovimo prevenciją, tuo pačiu išlaikydamos šalies konkurencingumą technologijų srityje. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuva pasirinko tik 5 mėnesių trukmės pereinamąjį laikotarpį, šiuo metu Lietuvoje jau yra nustatyti bei įsigalioję ir nacionaliniai reikalavimai CASP. Taigi, kaip ir teigta anksčiau, MiCAR nustatyta, kad CASP teisinį įgyvendinimą prižiūrės valstybių narių kompetentingos institucijos, Lietuvoj ši institucija yra Lietuvos bankas, o pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos aspektais – Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos.

Norint tinkamai įgyvendinti pereinamąjį laikotarpį Lietuvos Respublikos Seimas priėmė KRI, kuris yra skirtas užtikrinti MiCAR garantuojamą, sąžiningą, atvirą ir efektyvų kriptoturto rinkų veikimą, CASP klientų interesų apsaugą, kad kriptoturto rinka būtų stabili, patikima, efektyvi ir saugi. Nors MiCAR nuostatos yra griežtos, jos palieka tam tikrų neapibrėžtumų. Šių neapibrėžtumų sumažinimui įtrauktos tam tikros tikslesnės CASP reguliavimo nuostatos. Pirmiausia, CASP norintis veikti Lietuvoje turės būti akcinės bendrovės ar uždarnosios akcinės bendrovės teisinės formos. Nors šis reikalavimas galima sakyti yra tik formalumas, tai padės išvengti teisinių neapibrėžtumų. Kaip ir minėta anksčiau, didelę įtaką CASP veiklai daro valdymo organai, todėl KRI nustatomi ir papildomi reikalavimai valdysenos sistemai. Dar kartą pabrėžtina, kad formuojant kolegialius organus, svarbu atsižvelgti į įmonės dydį ir veiklos apimtį, kad organų dydis ir sudėtis būtų proporcingi įmonės poreikiams. CASP, veikiantis Lietuvoje, turės turėti bent 3 valdymo organus: visuotinis akcininkų susirinkimą, valdybą bei vadovą. Atsižvelgiant į

finansų rinkos praktikas bei CASP veiklą, bus svarbu tinkamai pasirinkti ar šios vienvakopės struktūros užteks, ar būtina rinktis dvivakopę struktūrą, įtraukiant ir stebėtojų tarybą. Lietuvos banko finansų rinkos dalyvio vertinimo praktika suponuoja, kad palankiau bus vertinami CASP, kurie pasirenks dvivakopę valdysenos sistemą. Vienvakopė valdysenos sistema kartu reiškia ir tai, kad CASP turės užtikrinti, kad valdyboje būtų pakankamai nevykdomųjų narių, siekiant užtikrinti objektyvų sprendimų priėmimą. Pasirinkęs vienvakopę valdysenos sistemą CASP turės užtikrinti ir sustiprinti kolegialių organų įtaką, įtraukiant pakankamą skaičių nepriklausomų narių, neturinčių tiesioginių ryšių su CASP ar nepriklausančių įmonių grupei, jei CASP priklauso tokiai grupei. CASP šį reikalavimą turės patvirtinti numatant aiškias valdysenos struktūras, įskaitant taisykles ir procedūras, kuriomis remiantis priimami sprendimai ir užtikrinama kontrolė. Keliamas reikalavimas, kad tas pats asmuo nevykdytų tiek funkcijos, tiek jos priežiūros ar kontrolės, kad būtų išvengta interesų konflikto ir užtikrintas veiksmingas kontrolės mechanizmas. Nors valdysenos struktūra yra ypač svarbi tinkamai CASP veiklai tolygiai svarbus ir CASP vadovas. Nors ir nustatyta MiCAR reguliavime, tačiau KRI dar kartą įtvirtinama, kad vadovas turi būti nepriekaištingos reputacijos, turi turėti tinkamą kvalifikaciją, patirtį. Kadangi Lietuvos bankas turės tvirtinti CASP vadovus akcentuojama, kad vadovų sąvoka apima ne tik subjektų direktorius, bet ir administracijos vadovą, jei yra administracijos vadovo pavaduotojus, valdybos narius, jei yra stebėtojų tarybos narius. Atsižvelgiant į kitus Lietuvos teisės aktus vienareikšmiškai bus vertinama ir CASP vadovo nepriekaištinga reputacija. Vertinant CASP vadovą, nepriekaištingą reputaciją, *mutatis mutandis*, nepaisant nuo laikotarpio, atsižvelgiama į vykdytus ar vykdomus ikiteisminius tyrimus, pateiktus įtarimus ar kaltinimus, teisumą, administracines nuobaudas ar kitas sankcijas, drausmines ar tarnybines nuobaudas, nušalinimą ar atleidimą iš skiriamų ar renkamų pareigų, atsisakymą išduoti leidimą ar licenciją ar kitokį nesuteikimą teisės vykdyti tam tikrą veiklą, taip pat sustabdytą ar panaikintą jau suteiktą leidimą ar licenciją, ir t.t. CASP renkantis vadovą svarbu atsižvelgti ne tik nepriekaištinga reputacija, bet ir vadovo rezidentavimo vieta. Pareiškėjas turi užtikrinti, kad bent dalis pagrindinių pareiškėjo vadovų, turinčių teisę priimti sprendimus, susijusius su prižiūrimo rinkos dalyvio veikla, reziduotų Lietuvoje arba alternatyviais būdais užtikrintų tinkamą įstaigos valdymą, pasiekiamumą ir kompetentingoms institucijoms sudarytų sąlygas efektyviai atlikti įstaigos priežiūrą. Vienareikšmiškai palankiau turėtų būti vertinami CASP vadovai, kurie rezidentuoja Lietuvoje. Lietuva suteikia galimybę alternatyviems rezidentavimo Lietuvoje sprendimams, tačiau tokios aplinkybės gali trukdyti tinkamai CASP veiklai dėl pačio CASP vykdomo savarankiško vertinimo. CASP turėtų taip pat įsivertinti, kad Lietuvos bankas gali

nesutikti su siūlomais vadovais ne tik dėl šios priežasties, bet jei, pavyzdžiui, asmuo, dėl kurio prašoma išduoti leidimą, neatitinka jam nustatytų reikalavimų, arba asmeniui, dėl kurio prašoma išduoti leidimą, draudžiama eiti šias pareigas pagal kitus įstatymus. Lygiai taip pat Lietuvos bankas turės teisę ir panaikinti leidimą rinkti ar skirti CASP vadovą, jeigu leidimas buvo išduotas remiantis pateiktais klaidinančiais ar tikrovės neatitinkančiais dokumentais, duomenimis ar informacija, asmuo, kuriam buvo suteiktas leidimas, nebeatitinka šiame straipsnyje nustatytų reikalavimų leidimui gauti. Dėl šių priežasčių akivaizdu, kad CASP privalo įsiverti savo vadovų galimybes atlikti skirtas pareigas.

Be to CASP reguliavimui Lietuvoje didelę įtaką daro ir MiCAR proporcingumo principo išplėtojimas. Lietuvos bankas pažymi, kad tiek vadovų, tiek akcininkų reputacijos vertinimui jokie proporcingumo kriterijai ar išlygos nėra taikomi. Lietuvos bankas primygtinai rekomenduoja, kad pareiškėjas nusistatytų tokį valdymo organų dydį ir sudėtį, kuris tinkamai koreliuotų su įmonės veiklos apimtimi ir pobūdžiu. Pareiškėjo valdybą turėtų būti sudaryta bent iš 3 narių, valdymo organo nariai turėtų būti nepriklausomi, gebėti eiti pareigas savarankiškai ir išvengti nederamos kitų asmenų įtakos. Svarbiausia, kad paraišką teikiantis subjektas stiprintų kolegialių organų sudėtį ir įtaką, taip mažindamas galimą vienasmenę (administracijos vadovo, vienintelio akcininko) įtaką. Šis įgyvendinimas svarbus, kad būtų užtikrintas CASP valdymo organų priimamų sprendimų objektyvumas.

Bendrai valdymo organo tinkamumo vertinamas bus atliekamas atsižvelgiant į išsilavinimo lygį ir pobūdį, profesinės kvalifikacijos tobulinimą, darbo patirties trukmę ir specifiką bei kitus svarbius veiksnius, o tinkamumo vertinimo atlikimas bus vykdomas pagal Lietuvos banko nustatytus kriterijus, vadovaujantis Europos bankininkystės institucijos ir Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos rekomendacijomis dėl valdymo organų narių ir pagrindines funkcijas atliekančių asmenų tinkamumo. CASP negali teikti paraiškų atmestinais, todėl svarbu, kad pačios bendrovės įsivertintų savo valdysenos struktūras. Numatyta, kad bendrovės siekdamos patikrinti, ar jų vadovai yra nepriekaištingos reputacijos, turi teisę kreiptis į įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registro tvarkytoją ir asmens duomenų teisinę apsaugą reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka tvarkyti šių asmenų asmens duomenis, įskaitant duomenis apie asmens teistumą.

Be aukščiau išvardytų valdysenos struktūros reikalavimų Lietuva taip pat tikslina ir reikalingos dokumentacijos kriterijus. MiCAR nurodytų dokumentų pateikimas dar negarantuoja sėkmingo paraiškos gavimo. Svarbu, kad pareiškėjo parengtų dokumentų

sukūrimas neapsiribotų tik MiCAR ar kitų teisės aktų nuostatų citavimu. Procedūros ir procesai turi būti pritaikyti konkrečiam pareiškėjo verslo modeliui, kad būtų užtikrintas jų tinkamumas ir efektyvumas. Lietuvos bankas akcentuoja, kad jei bendrovė, norinti gauti licenciją, taip pat nori vykdyti kitą nei CASP veiklą, licencija gali būti neišduodama, jeigu ta kita veikla gali turėti neigiamos įtakos finansiniam patikimumui ar Lietuvos Banko priežiūrai. Šis veiklos vykdymo principas gali būti vertinimas neigiamai, ir jei atsižvelgiant į praktinę patirtį, tokio veiklos modelio, kai skirtingi finansinių paslaugų tipai yra teikiami viename juridiniame subjekte, sėkmė apskritai būtų vertintina kritiškai. Tai siejama su dviem skirtingų finansų rinkos dalyvių veiklos riziką ribojančių reikalavimų derinimo sudėtingumu. Pabrėžtina, kad reikalavimas dėl veiklos atskyrimo lems ne tik tinkamesnę CASP veiklą, bet ir paprastesnę CASP priežiūrą Lietuvos bankui. Pagrindinis iššūkis kyla dėl poreikio derinti skirtingų sektorių reguliavimo reikalavimus, kurie gali būti prieštaringi arba nevisiškai suderinami, todėl ši praktika reikalauja didesnės atsakomybės ir kruopštumo siekiant užtikrinti atitiktį visiems taikytiniams teisės aktams ir reguliavimo standartams.

Lietuvos CASP reguliavime ypač akcentuojamas ir ginčų nagrinėjimas. CASP privalės išnagrinėti rašytinius kliento skundus ne vėliau kaip per 15 darbo dienų, tačiau paprasto nagrinėjimo nepakaks. Pritaikant MiCAR nuostatas Lietuvos rinkai CASP turės pateikti išsamų, motyvuotą, dokumentais pagrįstą atsakymą raštu popieriuje ar kitoje patvarioje laikmenoje, jeigu dėl to yra susitarta. Jei dėl priežasčių, kurių CASP negali kontroliuoti, skundo per 15 darbo dienų išnagrinėti nespėjama, klientui turės būti pateikiamas negalutinis atsakymas, aiškiai nurodant vėlavimo priežastis ir terminą, per kurį klientas gaus galutinį atsakymą. Ilgiausias skundų nagrinėjimo terminas – 35 darbo dienos. Jei CASP klientas mano, kad CASP pažeidė jo teises ar teisėtus interesus, jis turės teisę kreiptis ir į teismą. Jei klientas yra vartotojas, jis, pirmiausia, galės kreiptis į vartojimo ginčus ne teismo tvarka nagrinėjančią instituciją pagal Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymą ar Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymą. Šiuo nustatytu reikalavimu siekiama užtikrinti nuoseklų ir nepriekaištingą klientų interesų apsaugą bei didinti pasitikėjimą kriptoturto rinka.

Net ir atsižvelgus į tai, kad CASP gaus licenciją, neįmanoma užtikrinti, kad CASP nepadarys veiklos pažeidimų. Atsižvelgiant į tai, kad CASP reguliavimas Lietuvoje buvo pakankamai silpnas, tikėtina, kad CASP net ir pradžioje veiklos pradžioje susidurs su pažeidimais. Taigi Lietuvos bankui įtarus ar nustačius pažeidimą Lietuvos bankas galės duoti nurodymus pasitaisyti, pavyzdžiui, gali duoti nurodymus pašalinti teisės aktų

pažeidimus ir (ar) veiklos trūkumus bei užtikrinti, kad jie nepasikartotų, tobulinti vidaus kontrolės ir (ar) rizikos valdymo procesus, parengti ir įgyvendinti Lietuvos bankui priimtina veiklos pertvarkymo bei teisės aktų pažeidimų ir veiklos trūkumų pašalinimo planą ir t.t. Lietuvos bankas turi teisę ne tik skirti „pasitaikymo“ priemones, bet ir poveikio priemones. Lietuvos bankui nustačius, kad, pavyzdžiui, kriptoturto paslaugos teikiamos neturint teisės to daryti arba esant jų apribojimams, taip pat atliekami kiti veiksmai ar vykdoma kita veikla, kurie yra draudžiami pagal MiCAR ar KRI, licencija ar leidimas skirti vadovą buvo gautas pateikus priežiūros institucijai klaidingą informaciją, ir t.t., Lietuvos Bankas CASP galės skirti sankcijas. Dėl numatytų pažeidimų Lietuvos bankas gali skirti tokiais sankcijas, kaip pavyzdžiui, viešas nustatytų reikalavimų pažeidimo ir jį padariusio asmens paskelbimas, įpareigojimas CASP pakeisti savo vadovą (vadovus), licencijos galiojimo panaikinimas arba laikinas jos sustabdymas. Išskirtinės Lietuvos banko pareigos dėl sankcijų skyrimo nustatytos dėl kitų valstybių narių CASP. Šiems CASP subjektams Lietuvos bankas galės skirti tik, galima sakyti, lengvesnes sankcijas, t.y. negalės panaikinti ar laikinai sustabdyti licencijos galiojimo. Kaip viena iš galimų sankcijų tiek Lietuvos, tiek kitų valstybių narių CASP bus baudos skyrimas. Tam tikrais atvejais šių baudų dydis gali siekti net daugiau nei 15 000 000 eurų. Pavyzdžiui, Lietuvos bankas už viešai neatskleistos informacijos atskleidimą, prekiavimą pasinaudojant viešai neatskleista informacija, neteisėtai atskleistą viešai neatskleistiną informaciją, manipuliavimą rinka, piktnaudžiavimą rinkos prevencija, juridiniam asmeniui gali skirti net 15 000 000 eurų baudą, o šiuo atveju juridinio asmens vadovui gali būti skiriama net 5 000 000 eurų baudą. Išskirtinas baudų dydis numatytas ir jeigu CASP veikla buvo vykdoma neteisėtai ir gauta pajamų, kitokios turtinės naudos, išvengta nuostolių arba padaryta žalos, ir tokių pajamų, naudos, nuostolių ar žalos dydis viršija nustatytą baudos dydį. Šiuo atveju Lietuvos bankas gali skirti baudą, kurios dydis gali siekti iki dvigubo neteisėtai gautų pajamų, naudos, išvengtų nuostolių arba padarytos žalos dydžio. Kadangi pasirinkti baudų dydžiai gali reikšmingai įtakoti, tiek juridinio asmens vadovą, tiek patį CASP, tikimasi, kad šios baudos bus pakankama priemonė atgrasyti CASP nuo pažeidimų darymo. Kaip ir minėta anksčiau, svarbu tai, kad CASP veiklą pradės vykdyti remdamiesi visiškai nauju reguliavimu, todėl galima tikėtis, kad Lietuvos bankas sieks padėti CASP prisitaikyti prie reikalavimų. CASP padėtį dėl galimų pažeidimų gerina ir naujasis Lietuvos reguliavimas dėl administracinio susitarimo sudarymo. Šiuo susitarimu CASP kaip finansų rinkos dalyvis galės pabaigti poveikio priemonės taikymo procesą administraciniu susitarimu. O administracinio susitarimo sudarys suteiks galimybę CASP gauti lengvesnes poveikio priemones.

Akcentuotina, kad atsižvelgiant į finansų rinkos praktikas, subjektams, kurie yra tam tikros finansų įstaigos, gauti veiklos leidimą yra pažymėtinais lengviau, kadangi jie jau yra finansų rinkos dalyviai, o tai reiškia, kad jau yra patikrinti ir prižiūrimi Lietuvos banko. Didžiausios komplikacijos kyla CASP, kuriems netaikomos tam tikrų kriptoturto paslaugų teikimo išimtys. Pasiruošimo MiCAR metu, Lietuvos bankas rinkai stipriai akcentavo, kad subjektas dėl licencijos turėtų kreiptis tik kai yra užtikrintai pasiruošęs ir kritiškai įsivertinęs savo paraišką, kadangi kitu atveju Lietuvos bankas licencijos paraišką paprasčiausiai atmes. Išanalizavus CASP reguliavimą pažymėtina, kad bendrai visi reikalavimai yra nukreipti į skaidrumą ir sąžiningumą, brandą bei CASP valdymo sistemą. Kaip pasižymi Lietuvos finansų rinka, ypač akcentuojamas ir pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimas. Dėl šios prevencijos įgyvendinimo, Lietuvos banko teigimu, akcininkų panaudotų lėšų kilmė turi būti atsekama pagal nenutrūkstamą dokumentų seką ar kitą informaciją, suteikiančią galimybę išsklaidyti abejones dėl jų kilmės teisėtumo, o taip pat svarbi ir paties akcininko keliama pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizika, t.y. akcininko vykdoma veikla, turto kilmės šaltiniai, verslo veiklos istorija, ryšiai su kitais asmenimis, veikla šalyse, turinčiose pinigų plovimo ir teroristų finansavimo trūkumų, įtarimai vykdant pinigų plovimo ir teroristų finansavimo, kt. Ši įtvirtinama praktika turi užtikrinti tinkamų akcininkų pasirinkimą, CASP skaidrumą, bei visą finansų rinkos stabilumą. Remiantis finansų rinkos praktika galima numatyti, kad pasirinktas netinkamas CASP akcininkas ateityje gali padaryti neigiamą įtaką visai kriptoturto rinkai bei tuo pačiu „užteršti“ visuomenės požiūrį į CASP.

Lietuva besiruošiant MiCAR įgyvendinimui ne tik priėmė atitinkamus teisės aktų pakeičius, bet ir atliko rinkos konsultavimo procedūras. Teigiamai vertinama Lietuvos banko taikyta praktika dėl išankstinio CASP paraiškos vertinimo. Norint tinkamai paruošti CASP rinką bei tinkamai pasiruošti pačiam Lietuvos bankui, nuo 2024 m. liepos 1 d. CASP turėjo galimybę, tačiau ne prievolę, pateikti Lietuvos bankui išankstinę paraišką dėl licencijos išdavimo pagal MiCAR. Gavęs paraišką, Lietuvos bankas pradėjo pasiruošimą licencijavimo procesui: vertino, ar pareiškėjas atitiko pagrindinius MiCAR reikalavimus, teikė konsultacijas ir, jei reikėjo, bendradarbiavo su kitomis Lietuvos ar užsienio institucijomis. Išankstinio vertinimo metu Lietuvos bankas galėjo prašyti papildomų duomenų ar dokumentų, būtinų vertinimui atlikti. Įvertinęs gautą informaciją, jis raštu informuodavo pareiškėją apie atitikimą esminiams MiCAR kriterijams. Tokio mechanizmo įtvirtinimas turėjo sumažinti teisinio neaiškumo riziką pereinamuoju laikotarpiu ir užtikrintų sklandesnį tiek rinkos dalyvių, tiek Lietuvos banko pasiruošimą MiCAR. Nors Lietuvos bankas ir buvo suteikęs galimybę rinkos dalyviams kreiptis išankstiniam

vertinimui, tačiau šiuo laikotarpiu Lietuvos bankas išsamiai paraiškų nevertino. Galima vertinti, kad Lietuva bandė sudaryti palankiausias sąlygas licencijos gavimui. Tačiau net ir atsižvelgus į visas šias aplinkybes licencijos gavimo procesas bus pakankamai ilgas ir gali trukti nuo 65 iki 85 darbo dienų. Pirmiausia, per 25 darbo dienas bus vertinama ar pateikta paraiška yra išsamė, ar pateikta visa reikalinga informacija. Antra, nuo išsamios paraiškos gavimo dienos Lietuvos bankas per 40 darbo dienų vertins, ar subjektas atitinka jam nustatytus reikalavimus. Ne vėliau kaip 20-ąją vertinimo laikotarpio dieną, Lietuvos bankas gali paprašyti papildomos informacijos, kuri yra reikalinga vertinimo užbaigimui. Nors šiuo atveju vertinimo laikotarpis yra sustabdomas, šis sustabdymas negali trukti ilgiau nei 20 darbo dienų. Lietuvos bankas ir vėliau savo nuožiūra papildomai gali paprašyti papildyti ar patikslinti informaciją, tačiau šiuo atveju vertinimo laikotarpis pakartotinai nestabdomas. Atlikus vertinimą Lietuvos bankas turės informuoti pareiškėją apie priimtą sprendimą. Neigiamą sprendimą gali nulemti ne tik MiCAR nustatyti trūkumai, bet Lietuvos nustatyti papildomi kriterijai: 1) egzistuos objektyvios ir pagrįstos priežastys licencijos nesuteikimui; 2) subjektas ir kiti fiziniai ar juridiniai asmenys bus glaudžiai susiję, o tai trukdys efektyviai vykdyti priežiūros funkcijas; 3) jei trečiosios valstybės įstatymai ir kiti teisės aktai, reglamentuojantys su subjektu glaudžiai susijusius fizinius ar juridinius asmenis, arba sunkumai, kylantys dėl jų įgyvendinimo, trukdys vykdyti efektyvią priežiūrą. Taigi, CASP kreipdamasis dėl veiklos leidimo turi įsivertinti ir pasiruošti ne tik MiCAR reikalavimams, bet ir CASP reikalavimams Lietuvoje.

Apibendrinant, CASP turi tinkamai ir kruopščiai pasirengti teikiamai paraiškai dėl CASP leidimo ar licencijos, ypač aktuali rinkos dalis apima CASP, kuriems netaikomos išimtys, kadangi šie subjektai bus nauji finansų rinkos dalyviai. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuva dar labiau pagriežtinimo tam tikrus CASP taikomus reikalavimus rinkoje vyrauja susiformavusi nuomone, kad CASP turės atitikti reikalavimus, kurie prilyginami bankams keliamiems reikalavimams. Net ir atsižvelgus į CASP rinkos neigiamą požiūrį, akcentuotina, kad CASP teikdami paraiškas turi kritiškai įsivertinti savo galimybes bei turimus resursus, dokumentaciją. Būtina pabrėžti, kad CASP subjektai turi ne tik susikurti atitinkamas procedūras ir politikas, bet ir jas tinkamai įgyvendinti.

3.2 Kriptoturto paslaugų teikėjų teisinio reguliavimas ir praktikos kitose Europos Sąjungos valstybėse, MiCAR įtaka pasaulyje

CASP reguliavimas Europos Sąjungoje grindžiamas bendruoju teisės aktu - MiCAR, tačiau kiekviena valstybė narė turi galimybę taikyti papildomas nacionalines priemones. Nors Europos Sąjunga siekia suvienodinti reguliavimo aplinką, praktikoje skirtingos šalys gali nustatyti griežtesnius reikalavimus, papildomas licencijavimo procedūras ar priežiūros mechanizmus, atsižvelgdamos į vietos rinkos specifiką, finansų sektoriaus ypatumus ir rizikų vertinimą. Dėl to, nepaisant bendros teisinės bazės, CASP gali tekti prisitaikyti prie skirtingų taisyklių įvairiose Europos Sąjungos valstybėse. CASP teisinis reguliavimas ir praktika kitose Europos Sąjungos valstybėse yra itin svarbus klausimas, atsižvelgiant į vis augančią skaitmeninio turto reikšmę tiek ekonomikoje, tiek teisinėje srityje.

Taigi, pirmoji šalis, kurios galiojančią praktiką reikšminga analizuoti, yra Estija. Estijos CASP reguliavimo praktiką reikšminga analizuoti atsižvelgiant į tai, kad Estija yra Lietuvos kaimynė, o ir taip dėl Estijos finansų rinkos praktikos. Estija jau seniai pripažinta skaitmeninių inovacijų lydere, kurioje kuriama naujoms technologijoms palanki reguliavimo aplinka. Estija tapo viena pirmųjų Europos šalių, nustačiusių teisinę kriptoturto verslo sistemą. 2017 m. lapkričio mėn. nustačius reikalavimus dėl VASP leidimo, buvo pritraukta daug naujų kriptoturto rinkos dalyvių, todėl valstybėje ir toliau stengiasi plėtoti stiprią kriptoturto pramonę. Valstybinės Estijos institucijos, Finansinės žvalgybos skyriaus (est. *Rahapesu Andmehüroole*), 2023 m. duomenimis VASP skaičius Estijoje 2018 m. gruodžio mėn. siekė 603, o 2019 m. gruodžio mėn. 1234. Tokia statistika parodo, kad VASP skaičius išsaugo net šiek tiek daugiau nei dvigubai. Estijai ir toliau stiprinant reguliavimą VASP atžvilgiu šių rinkos dalyvių skaičius ėmė stipriai mažėti, t.y. 2023 m. gruodžio mėn. tokių subjektų beliko tik 53. Šiuo metu Estijos taikomo pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatyme numatytos ir MiCAR įtvirtintos pareigos. Pavyzdžiui, Estijos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo 70 straipsnis nustato, kad VASP subjektas turi pateikti duomenis apie įstatinį kapitalą, jo pagrįstumą ir skaidrumą, taip pat reikalinga pateikti verslo planą, informaciją apie akcininkus, VASP valdymo subjekto teistumus ir t.t. Taigi, atsižvelgiant į tai, kad Estija jau taikė gan griežtą reguliavimą VASP atžvilgiu, Europos Sąjungai priėmus MiCAR, Estijai beliko suderinti savo nacionalinius teisės aktus, kad būtų užtikrinta atitiktis MiCAR reguliavimui. Kriptoturto rinkos įstatymas (est. *Krüptovaraturu seadus*) yra pagrindinis teisinis dokumentas, kuriuo Estijoje reglamentuojamas CASP reguliavimas. Kaip ir nustatyta

MiCAR, subjektai, siekiantys vykdyti CASP veiklą, turi atitikti griežtus reguliavimo reikalavimus. Kaip ir Lietuvoje, Estijoje CASP bendrovė turi būti įregistruoti Estijoje kaip uždaroji akcinė bendrovė arba akcinė bendrovė. Estijos reguliavimas taip pat nustato, kad bendrovės struktūrą turi sudaryti ne mažiau kaip dviejų narių valdyba, o CASP, kurios teikia saugojimo paslaugas arba valdo prekybos platformą, privalo turėti ne mažiau kaip trijų narių stebėtojų tarybą. MiCAR įgyvendinimas Estijoje apima pereinamąjį laikotarpį, kad esami VASP galėtų pasiekti atitiktą naujai reguliavimo sistemai. Atsižvelgiant į Estijos pasirinktą pereinamąjį laikotarpį, Estijos CASP MiCAR reikalavimus turės atitikti iki 2026 m. liepos 1 d. Kadangi Estija jau taikė gan veiksmingus reikalavimus VASP subjektams, CASP licencijavimo procesas Estijoje yra mažiau sudėtingas procesas, tačiau vis dėlto jam reikia kruopščiai pasirengti. Šalies patirtis kriptoturto licencijavimo srityje užtikrina, kad procesas būtų gerai struktūrizuotas ir veiksmingas, todėl Estija yra pageidaujama jurisdikcija įmonėms, siekiančioms gauti MiCAR leidimą. Galima numatyti, kad visi dabartiniai Estijos VASP subjektai galės laiku gauti CAPS licenciją ir netrukdomai tęsti veiklą.

Antra, analizuojama šalis – Prancūzija. Prancūzija aiškiai išreiškė savo siekį tapti svarbiu Europos kriptoturto centru. Prancūzijoje prieš įsigaliojant MiCAR reguliavimui veikė CASP atitikmuo DASP (pranc. *Fournisseurs de services numériques*). Prieš įsigaliojus MiCAR Prancūzija jau taikė aukštus reguliavimo standartus, tačiau dabartinė Prancūzijos suteikiama licencija dėl kriptoturto paslaugų veiklos, nesuteikia teisių veikti pagal MiCAR licencija. Siekiant pasinaudoti reguliavimo apibrėžtumu ir augančia skaitmeninio turto rinka, Prancūzijoje įregistruoti DASP raginami kuo anksčiau pradėti paraiškos dėl MiCAR leidimo išdavimo procesą. Prieš pateikiant šią paraišką, rekomenduojama konsultuotis su Prancūzijos finansų rinkos priežiūros institucijos ir Prancūzijos prudencinės priežiūros ir sprendimų institucijos specialistais, siekiant išsiaiškinti teisinius veiklos aspektus ir pasiruošti reikiamą dokumentaciją. Pateikus paraišką, vyksta išsamus vertinimas, įskaitant susitikimus su priežiūros institucijomis, o esant reikšmingiems pakeitimams po pateikimo, visa paraiška gali būti nagrinėjama iš naujo. Be registracijos, CASP taip pat gali siekti Prancūzijos finansų rinkos priežiūros institucijos išduodamos licencijos, kuri suteikia papildomų veiklos galimybių ir įpareigoja laikytis griežtesnių organizacinių, finansinių ir veiklos standartų. Licencijuoti CASP privalo turėti pakankamus finansinius išteklius, profesionalų valdymą, patikimą informacinių technologijų struktūrą, vidinės kontrolės sistemą, klientų aptarnavimo procedūras ir priemones, užtikrinančias interesų konfliktų prevenciją bei pinigų plovimo ir teroristų finansavimo taisyklių laikymąsi. Prancūzijos finansų rinkos priežiūros institucija

taip pat reikalauja aiškiai informuoti klientus apie teikiamas paslaugas, sudaryti sutartis su klientais ir laikytis konkrečių veiklos standartų. Svarbu pažymėti, kad Prancūzija tapo pirmąją didžiaja Europos Sąjungos valstybe, pradėjusia priimti paraiškas dėl CASP licencijų pagal MiCAR. Nuo 2024 m. liepos 1 d. pradėtas registracijos procesas pagal naująjį reguliavimą, o pagrindinės taisyklės įsigaliojo nuo 2024 m. gruodžio 30 d. Atsižvelgiant į MiCAR reguliavimo nuostatas, Prancūzijos praktika dėl CASP licencijos yra vertinama ypatingai teigiamai, kadangi CASP pateikęs paraišką dar iki MiCAR įsigaliojimo turėjo didesnes galimybes greičiau gauti kompetentingos institucijos pastabas dėl pasirinkto CASP veiklos būdo, rizikų valdymo, valdymo organo tinkamumo ir t.t. CASP Prancūzijoje taip pat turėjo galimybę ne tik teikti paraiškas anksčiau, bet ir tuo pačiu kurti CASP licencijavimo praktiką ar net tapti pirmuoju CASP, licencijuotu pagal MiCAR. Taigi Prancūzijos taikoma praktika užtikrina didesnę teisinę aiškumą, rinkos skaidrumą ir vartotojų apsaugą, taip pat sudaro palankesnes sąlygas inovatyviems finansinių technologijų sprendimams.

Taigi, iš esmės, įvairios Europos Sąjungos valstybės narės siūlo vienodas, bet tuo pačiu ir skirtingas sąlygas CASP veiklos sąlygas. CASP svarbiausias aspektas kyla dėl pasirenkamos jurisdikcijos – CASP, siekiantys teikti CASP paslaugas, turi įvertinti kiekvienos jurisdikcijos privalumus ir trūkumus. Apibendrinant galima teigti, kad subjektai, siekiantys CASP licencijos, palankiau žiūrės į valstybes, kurių teisinis reguliavimas ir taikomos praktikos yra aiškos bei orientuotos į CASP rinkos augimą. Lyginant Lietuvos ir Estijos CASP reguliavimą darytina išvada, kad Estijos CASP subjektams prisitaikymas prie MiCAR nuostatų bus efektingesnis bei paprastesnis. Lyginant Lietuvos ir Prancūzijos CASP reguliavimą galima daryti išvadą, kad Lietuva taip pat iš dalies įgyvendino išankstinį CASP paraiškų vertinimą, tačiau bendri teigiami CASP paraiškų rezultatai turėtų būti pasiekti Prancūzijoje. Vertinant šias valstybes nares tarpusavyje darytina išvada, kad efektingiausias CASP licencijavimas turėtų būti pasiektas valstybėse, kuriose nacionaliniai aktai buvo ir prieš MiCAR gan griežti, arba valstybėse, kurios paraiškas, dėl CASP pilnavertiško vertinimo, pradėta priimti anksčiau nei įsigaliojo MiCAR.

Atsižvelgiant į MiCAR reguliavimą daugelyje pasaulio šalių stiprėjo ir nacionaliniai reguliavimai dėl kriptoturto. Priimtas MiCAR reguliavimas iš dalies yra “kelrodis“ kitoms pasaulio valstybėms, kadangi kaip ir minėta anksčiau, MiCAR yra pirmasis tokiai plačiai sričiai bei grupei taikomas reguliavimas. Vertinant MiCAR svarbu atsižvelgti ir į šio reguliavimo įtaką kitoms pasaulio valstybėms. Taigi, pirmiausia, bendra MiCAR įtaka

vertinama Jungtinėje Karalystėje. Atsižvelgiant į tai, kad ši šalis dar neseniai buvo Europos Sąjungos narė, šios šalies reguliavimui vis dar didelę įtaką daro ir Europos Sąjungos reguliavimas. Jungtinėje Karalystėje VASP reguliavimas tampa vis griežtesnis, siekiant užtikrinti finansų rinkos saugumą ir užkirsti kelią pinigų plovimui bei finansiniams nusikaltimams. Jungtinė Karalystė kelia reikalavimus, kad VASP laikytųsi kovos su pinigų plovimu ir kovos su terorizmo finansavimu reikalavimų, taip pat atitiktų reklamos standartus. Nors Jungtinės Karalystės reguliavimo sistema iš esmės atitinka MiCAR principus, ji išlieka savita, akcentuota į vietinius teisės aktus. Bendrai vykdomi pokyčiai rodo, kad Jungtinė Karalystė, kaip ir Europos Sąjunga, nori aiškesnio ir griežtesnio VASP reguliavimo. Antra, net ir atsižvelgiant į visišką kitokį istorinį, politinį, ekonominį kontekstą bei kriptoturto rinkos populiarumą reikšminga analizuoti ir MiCAR įtaką Korėjos Respublikos reguliavimui. Korėjos Respublika 2020 m. priėmė įstatymo dėl specifinės finansinės informacijos naudojimo ir ataskaitų teikimo pataisą, kuri išplėtė kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu taisyklės VASP. Taigi, visi VASP buvo įpareigoti registruotis finansų reguliavimo institucijose, pradėti taikyti sustiprintą „pažink savo klientą“ reguliavimą, aktualesnes pinigų plovimo ir teroristų finansavimo procedūras, įgyti informacijos saugumo valdymo sistemos (angl. *Information Security Management System*) sertifikatą bei atitikti kitus reikalavimus. 2023 m. Korėjos Respublikos finansinių paslaugų komisija (angl. *Financial Services Commission of South Korea*) priėmė papildomą įstatymą, kuriuo buvo siekiama užtikrinti didesnę kriptoturto vartotojų apsaugą, rinkos skaidrumą ir sąžiningą konkurenciją. Naujosios taisyklės numato, kad VASP turi atskirti klientų lėšas nuo įmonės turto, laikyti dalį kituose „piniginėse“ bei turėti draudimą kibernetinių atakų atveju. Numatyta ir tai, kad VASP privalo pranešti apie įtartinus sandorius ir laikytis griežtų prekybos reguliavimo taisyklių, užtikrinančių skaidrumą ir užkertančių kelią rinkos manipuliacijoms. Šie teisiniai pokyčiai rodo Korėjos Respublikos siekį griežčiau reguliuoti virtualiojo turto rinką ir stiprinti jos priežiūrą. Atsižvelgiant į tai, kad Korėjos Respublikos vykdomi pokyčiai buvo įgyvendinti MiCAR kūrimo bei priėmimo metu, galima teigti, kad griežtesnis kriptoturto rinkos reguliavimas Europos Sąjungoje įtakos ir šios valstybės griežtesnius reikalavimus.

Apibendrinant, atsižvelgiant į įsigaliojusį MiCAR reguliavimą galima pastebėti ir besikeičiantį reguliavimą kitose ne Europos Sąjungos valstybėse. Galima daryti išvadą, kad MiCAR priėmimas turės įtaką visame pasaulyje, kadangi akivaizdu, kad įvedamos praktikos kūrimas yra šiuo metu tinkamiausias būdas užtikrinti skaidrią kriptoturto rinką.

4. Pagrindiniai MiCAR reguliavimo įgyvendinimo iššūkiai kriptoturto paslaugų teikėjams

Lietuvos teisėkūros subjektai bei Lietuvos bankas stengėsi tinkamai paruošti kriptoturto rinką šiam reguliavimui, tačiau rinka jau dabar susiduria ne tik su sunkumais dėl sėkmingos paraiškos gavimo, bet ir dėl sėkmingo pačios paraiškos paruošimo. Lietuvai pasirinkus tik 5 mėnesių pereinamąjį laikotarpį iškilo savaiminiai trūkumai dėl tinkamo pereinamojo laikotarpio „išnaudojimo“. Pirmiausia, CASP siekdami gauti licenciją iš Lietuvos banko, CASP pirmiausia privalo gauti Nacionaliniam saugumui svarbių objektų apsaugos koordinavimo komisijos išvadą dėl akcininkų atitikties nacionalinio saugumo interesams. Šis dokumentas yra kritinis reikalavimas, be kurio Lietuvos bankas net nesvarstys CASP paraiškos. Kadangi CASP veikla iki šiol nebuvo laikoma strategiškai svarbia finansų sektoriaus dalimi, formaliai kreiptis į Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos koordinavimo komisiją buvo galima tik nuo 2024 m. gruodžio 30 d., kai įsigaliojo atitinkami Lietuvos Vyriausybės nutarimo pakeitimai. Vertinant finansų rinkos praktiką, tokios išvados gavimas gali trukti vidutiniškai iki 3 savaičių. Tačiau išskirtiniais atvejais, jei atliekama papildoma akcininkų ar investuotojų patikra, šis procesas gali užsitęsti net iki 6 mėnesių ar dar ilgiau. Būtent dėl šio vertinimo ir netinkamai suorganizuoto įgyvendinimo kyla rizika, kad CASP paraiškų pateikimas bus gerokai atidėtas. Kai kurie iki šiol veikiantys virtualiųjų valiutų keityklų operatoriai ir depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatoriai gali nespėti laiku gauti naujos licencijos, o tai reikštų jų veiklos sustabdymą. Administraciniai procesai ir papildomi reikalavimai lemia, kad daugelis virtualiųjų valiutų keityklų operatorių ir depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatorių įmonių gali susidurti su iššūkiais ne tik laiku pateikdami paraiškas, bet ir tęsdami savo veiklą pagal naująjį reguliavimą, įtvirtintą MiCAR. Galima sakyti, kad tokie CASP subjektai, yra paliekami likimo valiai, kadangi kito pasirinkimo, apart Nacionaliniam saugumui svarbių objektų apsaugos koordinavimo komisijos išvados laukimo, nėra.

Antra, Lietuvos bankas nustatė reikalavimą, kad įmonės, siekiančios gauti CASP licenciją, turi pateikti audituotas finansines ataskaitas už praėjusius finansinius laikotarpius. Iki šiol tokių reikalavimų kriptoturto sektoriaus įmonėms nebuvo, todėl audito įmonės gali neturėti pakankamos patirties vertinant šio sektoriaus finansinius rodiklius. Šiuo reikalavimu tinkamas pasirengimas reikalingas ne tik CASP, bet ir audito įmonėms. Be to, atsižvelgiant į tai, kad paraiškos gali būti pradėtos teikti nuo 2024 m. gruodžio 30 d.,

t.y. senų ataskaitinių metų pabaigos ir naujų ataskaitinių metų pradžios, audito paslaugų tiekėjai gali būti perkrauti užsakymais, kas gali lemti, kad dalis CASP nesugebės laiku pateikti reikiamų audito ataskaitų.

Trečia, papildomų iššūkių kelia ir Lietuvos banko akcentuojamas reikalavimas, kad įmonės, siekiančios licencijos, turi įrodyti savo ryšį su Lietuva. Tai reiškia, jog įmonė privalo parodyti, kokią ekonominę naudą jos veikla atneša šalies vartotojams ir verslo aplinkai. CASP produkto pritaikymas ne tik visai Europos Sąjungos rinkai, bet ir Lietuvos vartotojams tampa vienu svarbiausių vertinimo kriterijų. Be to, įmonių vadovybė turi būti savarankiška, gebėti priimti sprendimus vietoje bei veiksmingai bendradarbiauti su priežiūros institucijomis. Kyla klausimas, kaip šis reikalavimas bus įgyvendinamas praktikoje. Kadangi, detalesnių Lietuvos banko paaiškinimų nėra, realius reikalavimo rėmus bus galima sužinoti tik Lietuvos bankui vertinant CASP paraišką.

Ketvirta, Lietuvos banko gaunamų CASP paraiškų trūkumai rodo, kad šie subjektai nėra tinkamai pasiruošę nustatytiems MiCAR reikalavimams. Atsižvelgiant į dabartinę situaciją kyla pagrįsta abejonė dėl sėkmingo CASP licencijavimo įgyvendinimo. Lietuvos siekis į rinką įleisti tik pilnai pasiruošus CASP yra sveikintinas, tačiau galima tikėtis, kad pasibaigus pereinamajam laikotarpiui Lietuvoje CASP įmonių bus tik keletas. Kyla klausimas, kaip toks rinkos sureguliojimas įtakos Lietuvos rinką. Galima tikėtis, kad išnykus virtualiųjų valiutų keityklų operatoriams ir depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatoriams, Lietuvos pajamos gaunamos iš šių subjektų sumažės, o naujų CASP subjektų atnešamos pajamos toms pajamoms neprilygs.

Aptarti iššūkiai rodo, jog CASP licencijavimo procesas Lietuvoje susiduria su administracinėmis kliūtimis. Tai kelia riziką, kad dalis rinkos dalyvių nespės laiku gauti licencijų ir bus priversti nutraukti veiklą. Nors Lietuva turi potencialą tapti lyderė kriptoturto reguliavimo srityje, šalies konkurencingumas priklausys nuo institucijų pasirengimo, sklandaus bendradarbiavimo su rinkos dalyviais bei lankstaus sprendimų priėmimo proceso. Atsižvelgiant ir į tai, kad Lietuva yra pasirinkusi 5 mėnesių pereinamąjį laikotarpį, jaučiama ribota CASP reguliavimo patirtis, todėl pereinamasis laikotarpis tampa kritiškai svarbus. Jei iššūkiai nebus sprendžiami efektyviai, gali susiformuoti tendencija, kad įmonės pasirinks licencijavimosi galimybes kitose Europos Sąjungos šalyse, kur procesas aiškesnis ir paprastesnis. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos bankas balandžio mėnesį buvo gavęs daugiau nei dešimt paraiškų dėl licencijos gavimo, galima teigti, kad šios administracinės spragos sutrukdo ne visiems subjektams, teikiantiems CASP paraišką. Tačiau tuo pačiu, pabrėžtina, kad CASP kyla sunkumų dėl dokumentų, skirtų CASP vadovų

ir akcininkų, vertinimui, dauguma jau pateiktų paraiškų buvo grąžintos tikslinimui dėl svarbių CASP vadovų ir akcininkų dokumentų nepateikimo.

IŠVADOS

1. Atsižvelgiant į tai, kad dažniausiai kriptoturto rinka valstybėse narėse buvo reguliuojama silpnai ar nepakankamai, visi MiCAR nustatyti reikalavimai daro reikšmingą pokytį CASP rinkoje. Pagrindiniai teisiniai principai ir reikalavimai yra susiję su teisingu rinkos reguliavimu, vartotojų teisių užtikrinimu bei finansiniu stabilumu. CASP taikomų reikalavimų apimtis iš dalies priklauso nuo proporcingumo principo, kuris lemia tikslesnes reikalavimų apimtis.
2. Pereinamojo laikotarpio terminas turi priklausyti nuo taikomo nacionalinio reguliavimo, kuo nacionalinis reguliavimas buvo griežtesnis, tuo pereinamasis laikotarpis gali būti ilgesnis. Skirtingi pereinamieji laikotarpiai CASP teisiniam reguliavimui lemia valstybės narės pasiruošimą. Trumpas pereinamojo laikotarpio pasirinkimas gali lemti norimų rezultatų nepasiekimą.
3. Subjektai, norintys pradėti vykdyti CASP veiklą, turi įsivertinti ne tik MiCAR nuostatas, bet ir atskirų valstybių taikomus tikslesnius reikalavimus. Nors valstybės narės, taikiusios pasyvesnius reikalavimus anksčiau buvo ypač aktualios, tačiau įsigaliojus MiCAR reguliavimui patrauklesnėmis tampa valstybės narės, kurių reguliavimas ir anksčiau buvo griežtesnis.
4. CASP Lietuvoje susiduria su administraciniais iššūkiais, kurie gali pavėlinti kreipimąsi dėl licencijos paraiškos. Pagrindinės paraiškos pateikimo kliūtys kyla dėl ypač griežtų Lietuvos banko reikalavimų bei pavėluotai atliktų teisės aktų pakeitimų.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai:

Nacionaliniai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos kriptoturto rinkų įstatymas (2024), TAR, 13487. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/3850b3e2427311efb121d2fe3a0eff27?jfwid=-j04umfvsq>
2. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (1997), Valstybės žinios, 64-1502. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.41300>
3. Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas (2002), Valstybės žinios, 91-3891. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.183130/asr>
4. Lietuvos Respublikos finansinės apskaitos įstatymas (2001), Valstybės žinios, 99-3515. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.154657/asr>
5. Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas (2007), Valstybės žinios, 17-627. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.291835/asr>
6. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (2000). Valstybės žinios, 64-1914. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.106080/asr>
7. Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas (1994), Valstybės žinios, 99-1957. Prieiga per internetą: <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1B4D7B687895/asr>
8. Gesetz über die Digitalisierung des Finanzmarktes, Finanzmarktdigitalisierungsgesetz (2024). Federalinė finansų ministerija (vok. *Bundesministerium der Finanzen*), 438. Prieiga per internetą: <https://www.recht.bund.de/bgbl/1/2024/438/VO.html>
9. Krüptovaraturu seadus (2024). Oficialus leidinio leidėjas (est. *Riigi Teataja väljaandja*), 429. Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/519092024001/consolide>
10. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus (2017). Oficialus leidinio leidėjas (est. *Riigi Teataja väljaandja*). Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/520032025013/consolide>

11. Projekt ustawy o rynku kryptoaktywów (2024). Prieiga per internetą:
<https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12382311/katalog/13040399#13040399>

Europos Sąjungos teisės aktai

12. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2023/1114 2023 m. gegužės 31 d. dėl kriptoturto rinkų, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1093/2010 bei (ES) Nr. 1095/2010 ir direktyvos 2013/36/ES bei (ES) 2019/1937. Prieiga per internetą:
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:02023R1114-20240109>
13. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/61/ES 2011 m. birželio 8 d. dėl alternatyvaus investavimo fondų valdytojų, kuria iš dalies keičiami direktyvos 2003/41/EB ir 2009/65/EB bei reglamentai (EB) Nr. 1060/2009 ir (ES) Nr. 1095/2010. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:02011L0061-20250117>
14. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/65/EB 2009 m. liepos 13 d. dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su kolektyvinio investavimo į perleidžiamus vertybinius popierius subjektais (KIPVPS), derinimo. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:02009L0065-20250117>

Vyriausybės nutarimai

15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. 556 „Dėl ūkinės veiklos sričių, kurios laikomos nacionaliniam saugumui užtikrinti strategiškai svarbių ūkio sektorių dalimi, sąrašo nustatymo“. TAR, 9727. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/00f280d16d6411e89a0fd2d617326139/asr>

Ministrų įsakymai ir kiti poįstatyminiai teisės aktai

16. Lietuvos finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2023 m. sausio 27 d. įsakymas Nr. V-1 „Dėl Depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatorių ir virtualiųjų valiutų keityklos operatorių informacijos, susijusios su pinigų plovimo ir (arba) teroristų finansavimo prevencijos priemonių įgyvendinimu, teikimo Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos aprašo

- patvirtinimo“. TAR, 1517. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/46a553d2a0dd11eda06e9a4a8dd92fc1/asr>
17. Lietuvos banko valdybos 2024 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. 03-157 „Dėl Kriptoturto paslaugų teikėjų licencijavimo taisyklių patvirtinimo“. TAR, 22453. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/d7af9029bd8211ef940bca4d136e126f?positionInSearchResults=1&searchModelUUID=22e550e0-58d3-484a-8c1b-762add991446>
18. Lietuvos banko valdybos 2017 m. rugsėjo 12 d. nutarimas Nr. 03-138 „Dėl Pranešimo apie Lietuvos banko prižiūrimų finansų rinkos dalyvių kvalifikuotosios įstatinio kapitalo ir (arba) balsavimo teisių dalies įsigijimą ir perleidimą teikimo taisyklių patvirtinimo“. TAR, 14543. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/83fddc7098be11e7b3928d2a13aab184/asr>
19. Lietuvos banko valdybos 2013 m. lapkričio 14 d. nutarimas Nr. 03-181 „Dėl Lietuvos banko prižiūrimų finansų rinkos dalyvių vadovų ir pagrindines funkcijas atliekančių asmenų vertinimo nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios, 119-6042. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.262B0F2B5CED/asr>
20. Lietuvos banko valdybos 2024 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. 03-157 „Dėl Kriptoturto paslaugų teikėjų licencijavimo taisyklių patvirtinimo“. TAR, 22453. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/3b1e4831bd4811ef88c08519262548c4>
21. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2022 m. vasario 15 d. įsakymas Nr. 1R-53 „Dėl Europos Sąjungos teisės aktų ir juos įgyvendinančių Lietuvos Respublikos teisės aktų, dėl kurių informaciją apie pažeidimą pateikusiam asmeniui užtikrinama apsauga, sąrašo patvirtinimo“. TAR, 2760. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/d3f9ab428e9c11ec9e62f960e3ee1cb6/asr>
22. Lietuvos banko išvada „Dėl MiCA ir TRF reglamentus įgyvendinančių įstatymų projektų“ (2023). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/fb3cff91a0ce11ee8172b53a675305ab?jfwid=-o1nifj6zy>

Specialioji literatūra

23. Dewey J. N. (red.) (2024.) *Blockchain & Cryptocurrency Laws and Regulations* [interaktyvus], Global Legal Insights. Prieiga per internetą: <https://www.skadden.com/-/media/files/publications/2024/10/blockchain--cryptocurrency-regulation-2025.pdf?rev=34754fd1e45e43feb59dc455501ef6ca> [žiūrėta 2025 m. vasario 27 d.].

Straipsniai mokslo žurnaluose:

24. Lee, J. (2024). An Introductory Review of Virtual Asset Regulations in Korea. *Journal of Korean Law*, 391–412.
25. Asscheman, A. (2023). Crypto-assets under MiCAR: a deep dive into risks, solutions, and regulatory convergence. *Springer Science and Business Media LLC*, 489–500. [žiūrėta 2025 m. kovo 9 d.].

Kiti šaltiniai:

26. Europos bankininkystės institucija ir Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija. *Joint EBA and ESMA Guidelines on the suitability assessment of the members of the management body of issuers of ARTs and of CASPs*. [interaktyvus] (modifikuota 2024-06-27). Prieiga per internetą: <https://www.eba.europa.eu/activities/single-rulebook/regulatory-activities/asset-referenced-and-e-money-tokens-micar/joint-eba-and-esma-guidelines-suitability-assessment-members-management-body-issuers-arts-and-casps> [žiūrėta 2025 m. vasario 13 d.].
27. Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija. *Draft technical Standards specifying certain requirements of the Markets in Crypto Assets Regulation (MiCA) – first package*. [interaktyvus] (modifikuota 2024-03-25). Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/documents/files/ESMA18-72330276-1634_Final_Report_on_certain_technical_standards_under_MiCA_First_Package.pdf [žiūrėta 2025 m. vasario 13 d.].
28. Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija. *Supervisory Briefing on the Authorisation of CASPs under MiCA*. [interaktyvus] (modifikuota 2025-01-31). Prieiga per internetą: <https://www.esma.europa.eu/document/supervisory-briefing-authorisation-casps-under-mica> [žiūrėta 2025 m. vasario 13 d.].
29. Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija. *List of grandfathering periods decided by Member States under MiCA*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

- <https://www.esma.europa.eu/document/list-grandfathering-periods-decided-member-states-under-mica> [žiūrėta 2025 m. vasario 13 d.].
30. Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija. *Warning on Crypto-assets*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.esma.europa.eu/document/warning-crypto-assets> [žiūrėta 2025 m. vasario 13 d.].
31. Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija. *Markets in Crypto-Assets Regulation (MiCA)*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.esma.europa.eu/esmas-activities/digital-finance-and-innovation/markets-crypto-assets-regulation-mica> [žiūrėta 2025 m. balandžio 2 d.].
32. Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija. *Final Report Draft technical Standards specifying certain requirements in relation to conflicts of interest for crypto-asset service providers under the Markets in Crypto Assets Regulation (MiCA)*. [interaktyvus] (modifikuota 2024-05-31) Prieiga per: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2024-05/ESMA35-1872330276-1670_MiCA_Final_report_on_RTS_on_CoIs.pdf [žiūrėta 2025 m. vasario 13 d.].
33. Finansų ministerija. *Kripto paslaugų teikėjų laukia reguliavimo pokyčiai*. [interaktyvus] (modifikuota 2023-12-07). Prieiga per internetą: <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/finansu-ministerija-kripto-paslaugu-teikeju-laukia-reguliavimo-pokyciai/> [žiūrėta 2025 m. vasario 2 d.].
34. Finansų ministerija. *Išsamesnis kripto rinkos reguliavimas didins sektoriaus skaidrumą*. [interaktyvus] (modifikuota 2024-03-14). Prieiga per internetą: <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/finansu-ministerija-issamesnis-kripto-rinkos-reguliavimas-didins-sektoriaus-skaidruma/> [žiūrėta 2025 m. vasario 11 d.].
35. Finansų ministerija. *Reguliacinis aiškumas sudaro prielaidas tvariam kripto sektoriaus vystymuisi*. [interaktyvus] (modifikuota 2024-05-29). Prieiga per internetą: <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/finansu-viceministre-reguliacinis-aiskumas-sudaro-prielaidas-tvariam-kripto-sektoriaus-vystymuisi/> [žiūrėta 2025 m. vasario 11 d.].
36. Lietuvos bankas. *Dėl audituotų finansinių ataskaitų pateikimo Lietuvos bankui*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/lt/duk/del-auditoutu-finansiniu-ataskaitu-pateikimo-lietuvos-bankui-siekiant-kriptoturto-paslaugu-teikejo-licencijos-pagal-2023-m-geguzes-31-d-europos-parlamento-ir-tarybos-reglamenta-es-2023-1114-del-kriptoturto-rinku> [žiūrėta 2025 m. vasario 9 d.].

37. Lietuvos bankas. *Lietuvos banko žinutė kriptoturto paslaugų teikėjams: laukiame atsakingo požiūrio ir kokybiškų paraiškų*. [interaktyvus] (modifikuota 2024-10-31). Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/lt/naujienos/lietuvos-banko-zinute-kriptoturto-paslaugu-teikejams-laukiame-atsakingo-pozituro-ir-kokybisku-paraisku> [žiūrėta 2025 m. vasario 2 d.].
38. Lietuvos bankas. (2024). *Lietuvos banko lūkesčiai dėl kriptoturto ir susijusių paslaugų teikimo įsigaliojus Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2023/1114 dėl kriptoturto rinkų III ir IV antraštinėms dalims*. [interaktyvus] (modifikuota 2024-07-26). Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/documents/files/LB_lukesciu_rastas_kripto_20240725.pdf [žiūrėta 2025 m. vasario 15 d.].
39. Lietuvos bankas. (2025). *Lietuvos bankas: informacija apie kriptoturto įmonių akcininkus ir vadovus turi būti nuosekli ir išsami*. [interaktyvus] (modifikuota 2025-03-13). Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/lt/naujienos/lietuvos-bankas-informacija-apie-kriptoturto-imoniu-akcininkus-ir-vadovus-turi-buti-nuosekli-ir-issami> [žiūrėta 2025 m. kovo 15 d.].
40. Lietuvos banko finansų rinkos priežiūros departamentas. (2024). *Dėl tinkamo kriptoturto paslaugų teikėjų pasirengimo Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2023/1114 dėl kriptoturto rinkų įgyvendinimui*. [interaktyvus] (modifikuota 2024-08-16). Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/uploads/documents/files/LB%20lukesciu%20rastas%20kriptoturto%20paslaugu%20teikejams%20ruosiantis%20MiCA-1.pdf> [žiūrėta 2025 m. vasario 16 d.]. [žiūrėta 2025 m. kovo 16 d.].
41. The Dutch Authority for the Financial Markets. *CASP-license*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą <https://www.afm.nl/en/sector/cryptopartijen/vereisten-en-vergunningen/casp-vergunning> [žiūrėta 2025 m. kovo 21 d.].
42. Lovegrove S. *ESMA statement on MiCAR transitional measures*. [interaktyvus] (modifikuota 2024-12-19). Prieiga per internetą: <https://www.regulationtomorrow.com/france/esma-statement-on-micar-transitional-measures> [žiūrėta 2025 m. vasario 19 d.].
43. Fintech Balance. *5 kriptovaliutos palankiausios šalys*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://fintechbalance.com/lt/5-palankiausios-kriptovaliutos-%C5%A1alys/> [žiūrėta 2025 m. vasario 16 d.].

44. Fintech Balance. *MiCA reglamentas ES ir jo įtaka Lietuvai*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://fintechbalance.com/lt/%C5%BE%C4%97ru%C4%8Dio-reguliavimas-es-ir-jo-poveikis-Lietuvai/> [žiūrėta 2025 m. vasario 2 d.].
45. Fintech Balance. *MiCA prieš pasaulinius kriptovaliutų turto reglamentus*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://fintechbalance.com/lt/%C5%BE%C4%97ru%C4%8Dio-prie%C5%A1-pasaulinius-kriptovaliut%C5%B3-turto-reglamentus/> [žiūrėta 2025 m. vasario 19 d.].
46. Fintech Balance. *MiCA licencijavimas*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://fintechbalance.com/lt/paslaugos/%C5%BE%C4%97ru%C4%8Dio-licencijavimas/> [žiūrėta 2025 m. vasario 13 d.].
47. Fintech Balance. *Geriausia MiCA kriptovaliutų licencijos jurisdikcija ES*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://fintechbalance.com/lt/geriausia-jurisdikcija-%C5%BE%C4%97ru%C4%8Dio-kriptovaliut%C5%B3-licencijai-ES/> [žiūrėta 2025 m. vasario 9 d.].
48. Delfi. *Kokį periodą išgyvena dauguma kriptoturto įmonių: Lietuvoje jų žingsniai vangoki*. [interaktyvus] (modifikuota 2025-02-18). Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/projektai/kriptoturto-zinios-ir-saugumas/koki-perioda-isgyvena-dauguma-kriptoturto-imoniu-lietuvoje-ju-zingsniai-vangoki-120087229> [žiūrėta 2025 m. kovo 1 d.].
49. Kereibayev, O. *All You Need to Know About UK Crypto Regulations—2025 Guide*. [interaktyvus] (modifikuota 2025-02-27). Prieiga per internetą: <https://sumsub.com/blog/all-you-need-to-know-about-uk-crypto-regulations-guide/#who-is-the-regulator> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
50. Kereibayev, O. *South Korea Crypto and Travel Rule Regulations—All You Need to Know in 2024*. [interaktyvus] (modifikuota 2024-06-04). Prieiga per internetą: <https://sumsub.com/blog/south-korea-crypto-and-travel-rule-regulations-all-you-need-to-know/> [žiūrėta 2025 m. vasario 2 d.].
51. Charltons Quantum. *An overview of the regulation of virtual assets in Estonia*. [interaktyvus] (modifikuota 2024-03). Prieiga per internetą: <https://charltonsquantum.com/wp-content/uploads/2024/08/Estonia-Virtual-Assets-Regulation.pdf> [žiūrėta 2025 m. kovo 28 d.].
52. Shumba, C. *France Opens for MiCA Applications, First Among Biggest EU Economies*. [interaktyvus] (modifikuota 2024-08-02). Prieiga per internetą:

- <https://www.coindesk.com/policy/2024/08/02/france-opens-for-mica-applications-first-among-biggest-eu-economies> [žiūrėta 2025 m. vasario 13 d.].
53. Užkuras T. *Kriptoturto paslaugų teikėjų licencijavimo praktiniai iššūkiai*. [interaktyvus] (modifikuota 2024-12-03). Prieiga per internetą: <https://www.teise.pro/index.php/2024/12/03/kriptoturto-paslaugu-teikeju-licencijavimo-praktiniai-issukiai/> [žiūrėta 2025 m. kovo 20 d.].
54. Financial stability board. *Peer Review of France*. [interaktyvus] (modifikuota 2024-12-11). Prieiga per internetą: <https://www.fsb.org/uploads/p101224.pdf> [žiūrėta 2025 m. kovo 24 d.]
55. Autorité des marchés financiers. *Obtaining a DASP registration/optional licensing*. [interaktyvus] (modifikuota 2024-12-17). Prieiga per internetą: <https://www.amf-france.org/en/professionals/fintech/my-relations-amf/digital-asset-service-provider-dasp/obtain-dasp-authorisation> [žiūrėta 2025 m. vasario 11 d.].
56. Izzo-Wagner, A. L., Otto, T. C. (2024). *German Law on the Digitalization of the Financial Market (FinmadiG) Finally Adopted by the Bundestag*. [interaktyvus] (modifikuota 2024-12-20). Prieiga per: <https://paytechlaw.com/en/finmadig-finally-adopted-by-the-bundestag/> [žiūrėta 2025 m. vasario 8 d.].
57. Law Firm in Poland Kancelaria Radcy Prawnego Radomir Studziński. *MiCA in Poland*. [interaktyvus] (modifikuota 2025-03-03). Prieiga per internetą: <https://www.lawfirmpoland.com/mica-in-poland-update-march-2025/> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.].
58. Wilkowicz Ł. *W marcu rząd zajmie się ustawą o kryptoaktywach. Co ma się zmienić?* [interaktyvus] (modifikuota 2025-02-28). Prieiga per internetą: <https://finanse.gazetaprawna.pl/artykuly/9749035,w-marcu-rzad-zajmie-sie-ustawa-o-kryptoaktywach-co-ma-sie-zmienic.html> [žiūrėta 2025 m. kovo 28 d.].
59. Republic of Estonia Financial Intelligence Unit. *Estonian Financial Intelligence Unit Yearbook 2023* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://fiu.ee/sites/default/files/documents/2024-04/Estonian%20FIU%20Yearbook%202023.pdf> [žiūrėta 2025 m. balandžio 2 d.]
60. Mazza R. *Crypto Users in South Korea Surpass 16 Million, Outpacing Stock Investors*. [interaktyvus] (modifikuota 2025-03-31). Prieiga per internetą: https://www.fintechweekly.com/magazine/articles/crypto-users-in-south-korea-surpass-16-million?utm_source=chatgpt.com [žiūrėta 2025 m. balandžio 2 d.]

61. Neufeld D. Mapped: *Crypto Ownership Growth by Region*. [interaktyvus] (modifikuota 2024-12-24). Prieiga per internetą: <https://www.visualcapitalist.com/crypto-ownership-growth-by-region/> [žiūrėta 2025 m. balandžio 2 d.]

Kriptoturto paslaugų teikėjų teisinis reguliavimas

Brigita Bèrontaitė

Magistro darbe analizuojama kriptoturto paslaugų teikėjų teisinio reguliavimo tema, nagrinėjant tiek reikšmingus teisės aktus, Europos Sąjungos bei (kai kurių) nacionalinių Europos Sąjungos valstybių narių ir Lietuvos pateikiamas gaires, rekomendacijas, pasirinktų valstybių taikomas reguliavimo praktikas. Ši tema labiausiai atskleidžiama per kriptoturto paslaugų teikėjams skirtu Europos Sąjungos reglamentu, Lietuvos nacionaliniais teisės aktais nustatytus reikalavimus bei (kai kurių) Europos Sąjungos valstybių narių ir Lietuvos taikomas reguliavimo įgyvendinimo praktikas. Nagrinėjant šią magistro darbo temą atskleidžiama kriptoturto paslaugų teikėjo reguliavimo Europos Sąjungoje reikšmė, efektingumas bei pasekmės.

Darbe analizuojama kriptoturto paslaugų teikėjų sąvoka, jiems taikomi reikalavimai bei principai. Nagrinėjant šiuos aspektus akcentuojama reguliavimo prasmė ir daromas reikšmingas poveikis kriptoturto paslaugų teikėjų rinkai. Nagrinėjant kriptoturto paslaugų teikėjų reguliavimą pabrėžiami Europos valstybės narės pasirinkto pereinamojo laikotarpio reikalavimai bei jų efektyvumas. Išsami Europos Sąjungos bei Europos Sąjungos valstybių narių, Lietuvos reguliavimo analizė leidžia atskleisti taikomų reikalavimų nuostatas bei padeda jas suprasti teisingai. Magistro darbe nagrinėjant kriptoturto paslaugų teikėjams Europos Sąjungoje ir Lietuvoje taikomą kriptoturto paslaugų teikėjų reguliavimą praktiką bei problematiką, siekiama kuo plačiau išanalizuoti taikomo reguliavimo poveikį kriptoturto paslaugų teikėjams ir jų rinkai. Lietuvos kriptoturto paslaugų teikėjams kylančių teisinių iššūkių analizė leidžia padaryti išvadas susijusias su kriptoturto paslaugų teikėjų reguliavimo trūkumu, efektingumu bei pasekmėmis.

SUMMARY

Legal regulation of crypto-asset service providers

Brigita Bèrontaitė

The Master's thesis analyses the topic of legal regulation of crypto-asset service providers, examining significant legislation, guidelines and recommendations issued by the European Union and (some of) the national member states of the European Union and Lithuania, as well as the regulatory practices applied by selected countries. This topic is most evident through the European Union Regulation for crypto-asset service providers, the requirements imposed by Lithuanian national legislation and the regulatory implementation practices of (some) EU Member States and Lithuania. This Master's thesis explores the significance, effectiveness and implications of crypto-asset service provider regulation in the European Union.

The thesis analyses the concept of crypto-asset service providers and the requirements and principles applicable to them. The analysis highlights the meaning of regulation and its significant impact on the market for crypto-asset service providers. The regulation of crypto-asset service providers highlights the requirements of the transition period chosen by the European Member State and its effectiveness. A detailed analysis of the regulation of the European Union and the Member States of the European Union, Lithuania allows to reveal the provisions of the applicable requirements and helps to understand them correctly. The Master's thesis analyses the practice and issues of the regulation of crypto-asset service providers in the European Union and Lithuania, and aims to analyse the impact of the applied regulation on the crypto-asset service providers and their market as widely as possible. The analysis of the legal challenges faced by Lithuanian crypto-asset service providers allows to draw conclusions regarding the lack of regulation of crypto-asset service providers, its effectiveness and consequences.